



วารสารพระธรรมทูต

Journal of Dhammaduta

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2566

Vol.3 No.1 July - December 2023

ISSN : xxxx xxxx (Online)



วิทยาลัยพระธรรมทูต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย



วารสารพระธรรมทูต

Journal of Dhammaduta

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

Vol. 3 No. 2 (July – December 2023)

ISSN XXXX-XXXX (Online)

วัตถุประสงค์

วารสารพระธรรมทูต กำหนดเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

เพื่อส่งเสริมการกระตุ้นให้เกิดความรู้ทางวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ งานสร้างสรรค์ พุทธนวัตกรรม หรือการพัฒนาพระธรรมทูต

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารพระธรรมทูต จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารพระธรรมทูต อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารพระธรรมทูต ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารพระธรรมทูต

The Journal of Dhammaduta published twice a year (Issue 1: January - June, Issue 2: July - December). It's aims to promote research and disseminate research articles and academic papers to researchers, scholars, professors, and graduate students.

The aim is to stimulate the creation of academic knowledge in the field of Buddhism, its integration with modern science, creative work, Buddhist innovation, or the development of the Dhammaduta.

Articles submitted for publication in the Journal of Dhammaduta should not have been previously published or under consideration for publication elsewhere. Authors of the articles must adhere to the criteria for submitting academic articles or research papers for publication in the Journal of Dhammaduta rigorously. Additionally, the citation system must follow the journal's standards and the opinions expressed in the articles in the Journal of Dhammaduta are the

responsibility of the authors and do not necessarily reflect the views and responsibilities of the journal's editorial board.

• **เจ้าของ**

วิทยาลัยพระธรรมทูต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาคารเรียนรวม ห้อง D300 79 หมู่ที่ 1 ตำบลลำไทร

อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

โทร 035248000, 099-648-4372, 092-690-9757

dhammaduta@mcu.ac.th

<https://so14.tci->

[thaijo.org/index.php/Dhammaduta](https://so14.tci-thaijo.org/index.php/Dhammaduta)

• **Owner**

Dhammaduta College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Zone D, D300, 3rd floor, Academic Building,

79 M.1 Lamsai , Wangnoi, Phra Nakhon Si

Ayutthaya, 13170, Thailand.

Tel. +66 35 248 000

099-648-4372, 092-690-9757

dhammaduta@mcu.ac.th

<https://so14.tci->

[thaijo.org/index.php/Dhammaduta](https://so14.tci-thaijo.org/index.php/Dhammaduta)

• **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ

• **บรรณาธิการบริหาร**

พระมหาประยูร โชติวโร,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

• **กองบรรณาธิการ**

พระมหาไพฑูรย์ ปนตนนโท,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูใบฎีกาแสงเอื้อง นรินโท,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาวิเชียร สุธีโร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาศกดิ์ชาย โกวิท

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

• **Advisor**

The Rector

Vice-Rector for Academic Affairs

Vice-Rector for Foreign Affairs

• **Executive Editor**

Dr.Phramaha Prayoon Jotivaro

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

• **Editorial**

Dr.Phramaha Paitoon Pantanando

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr.Phrakhrubaidika Seng Hurng Narindo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phramaha Wichian Sudhiro

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phramaha Sakchai Kovido

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พระมหาโกศล ธีรปญโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาทองเก็บ ญาณพล,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูธรรมธรรวเรชา อคฺคเตโช,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.บุญมี พรรษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

• ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหากฤษณ กิตติภทฺโท (เป้าทอง)

มือถือ: 099-6484372 Line ID: bigkoos

อีเมล: kritsana.bao@mcu.ac.th

พระมหาชัยพร อมรปญโญ

มือถือ: 092-690-9757 Line ID: chaiyaporn8722

อีเมล: chaiyaporn.rit@mcu.ac.th

• ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

นายอเนก นกอินทรี: Mr. Anek Nokinsi

• ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหากฤษณ กิตติภทฺโท (เป้าทอง): Phramaha Kritsana Kittibhaddo (Baotong)

พระครูใบฎีกาธนพล วรสีหพล (วรสิงห์): Phrakrubaidika Thanaphon Varasihabalo (Worasing)

นายลิขิต บุญละคร: Mr. Likhit Boonlakorn

• จัดรูปเล่ม (Content designed)

พระมหาวิเชียร สุธีโร (สิงห์คิบุตร), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Wichian Sudhiro (Singkibutra)

พระมหาศักดิ์ชาย โกวิท, ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Sakchai Kovido

พระมหากฤษณ กิตติภทฺโท (เป้าทอง), ผู้ประสานงานวารสาร: Phramaha Kritsana Kittibhaddo (Baotong)

พระมหาชัยพร อมรปญโญ, ผู้ประสานงานวารสาร: Phramaha Chaiyaporn Amarapanyo

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

Phramaha Kosol Dhirapanyo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr.Phramaha Thongkeb Yanapalo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr.Phrakruthammathon Waradecha Agghatejo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst.Prof.Dr.Boonmee Phansa

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

• Coordination and Management

Phramaha Kritsana Kittibhaddo (Baotong)

Tel. 099-6484372 Line ID: bigkoos

Email: kritsana.bao@mcu.ac.th

Phramaha Chaiyaporn Amarapanyo

Tel. 092-690-9757 Line ID: chaiyaporn8722

Email: chaiyaporn.rit@mcu.ac.th



JDHA
Journal of Dhammaduta

บทบรรณาธิการ

วารสารพระธรรมทูต มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้คณาจารย์ บุคลากร นักศึกษา และผู้สนใจทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ส่งและเผยแพร่บทความวิจัยมาตรฐาน บทความวิชาการ บทความวิจารณ์ หนังสือ บทความปริทัศน์ และบทความพิเศษสู่สาธารณชน อีกทั้งเป็นการยกระดับผลงานวิชาการให้เป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ วารสารพระธรรมทูต หวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้เพื่อการค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ

ทั้งนี้ วารสารพระธรรมทูตเปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็น พุทธศาสนา ปรัชญา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน การศึกษา จิตวิทยา การพัฒนาพระธรรมทูตและสหวิทยาการประยุกต์ใน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนซึ่งวารสารพระธรรมทูต ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเพื่อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิตองค์กร ชุม และสังคมให้เจริญก้าวหน้าอย่างอารยธรรมยิ่งขึ้นไป

กองบรรณาธิการวารสารพระธรรมทูต ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์นักวิชาการตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่านหากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขออภัยไว้ด้วยความยินดี

(พระมหาประยูร โชติวโร,ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(4)
บทความวิจัย: Research Articles	
Anger (Dosa) Management to Deal with Internal Conflict of People in the Modern Society.....	55-64
<i>Kundala</i>	
บทความวิชาการ: Academic Articles	
คำให้การของเปรตในคัมภีร์เปตวัตถุ : The Confession of the Hungry Ghosts in Peta Vattu (Stories of the Departed).....	65-75
<i>พระมหาชัยพร อมรปัญญา (ฤทธิ์กระฉ่าง)</i>	
<i>Phramaha Chaiyaporn Amarapanno (Ritkrachang)</i>	
<i>ดร.มาศไมพี จิตวิริยธรรม</i>	
<i>Dr.Masmolee Jitviriyatham</i>	
การพัฒนารูปแบบจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ : Developing a model for collaborative learning activities.....	76-88
<i>ศักดิ์ดา งานหมั่น</i>	
<i>Sakda Nganman</i>	
เปรียบเทียบสุริยสูตรในฉบับอักษรแมนจูกับฉบับบาลีแปลไทย : A Comparative Study of Suriyasutta Between the Manchu Kangyur and the Thai Tipitaka.....	89-99
<i>พระณัฐภัทร กิจจกาโร (เจริญรักษ์)</i>	
<i>Phra Natthapat Kiccakaro (Charoenrak)</i>	
<i>พระมหาอดิเดช สติวโร, ผศ.ดร.</i>	
<i>Asst.Prof.Dr.Phamaha Adidej Sativaro</i>	
การพัฒนาชุมชนด้านการจัดการขยะรีไซเคิลโดยพระสงฆ์ : Community Development in Recycled Waste Management by Monks.....	100-111
<i>พระธีรวัฒน์ ภาททมโม (ศิริบุตร)</i>	
<i>Phra Thirawat Bhaddadhammo (Siribut)</i>	

Anger (Dosa) Management to Deal with Internal Conflict of People in the Modern Society*

Kundala¹

Doctor of Philosophy in Linguistics, Faculty of Humanities

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: alyonthamarkotartha@gmail.com¹

Abstracts

This research entitled to "Anger (Dosa) Management to Deal with Internal Conflict of People in the Modern Society" The aim of this research was three objectives that are 1. to study the concept of anger and intrinsic state of anger as expounded in the Buddhist scripture 2. to analyze anger and the management of anger to deal with internal conflict of people and 3. to propose the way to manage anger to deal with internal conflict of people in modern society. The research was qualitative which consist of documentary research. The in-depth interview was used for collecting qualitative data from six key informants regarding with the research works, there were several Buddhist scholar monks from the University. This research focused on a study of *Dosa* (anger) management for the conflict of people in the modern society in Theravāda Buddhism *Sutta-pitaka* scripture. The conflicts arose from the human mind, as the intrapersonal and interpersonal, and between human societies. this study focuses on the concept and the cause of those conflicts and solving them by using loving-kindness which is known as universal love. This work has been done based on studying the loving-kindness and its practice taught by Buddha and his disciples and the comparisons between them have been made. This work aims to realize a study of *Dosa* (anger) management to deal with internal conflict of people in the modern society. It also suggests a three-step anger reduction method that involves non-response to provocation, treating others with loving kindness, and neither seeking revenge nor using violent. As the Theravāda school emphasizes personal efforts, anger is said to originate in the individuals and it is up to the individuals themselves to reduce their anger.

* Received November 15, 2023; Revised January 15, 2024; Accepted January 15, 2024

Keywords : Anger management; internal conflict; modern society; Theravada Buddhism

Introduction

The goal of anger management is to reduce both emotional feelings and the physiological arousal that anger causes. A comprehensive management package is essential to deal with the anger problems. This work aims to realize a study of *Dosa* (anger) management for the conflict of solution in Theravāda Buddhism *Sutta-pitaka* scripture. It also studies of *Dosa* (anger) management for the conflict of solution in Theravāda Buddhism *Sutta-Pitaka* Scripture. The *Sutta-pitaka* defines anger and discusses its origin, anger-related behavior, and consequences of anger. As the Theravāda school emphasizes personal efforts, anger is said to originate in the individuals and it is up to the individuals themselves to reduce their anger.

Anger is a negative emotion that consists of personal and situational factors and ranges in intensity from frustration to annoyance to rage; the effects of anger and anger reduction methods have been subjects of extensive social psychological research (M. Potegal, & G. Stemmler, 2010 : 3-7.). Angry individuals' behaviors such as aggressive driving (Nesbit, S. M., Conger, J. C., & Conger, A. J., 2007 : 156-176) and violence toward intimate partners (Norlander, B., & Eckhardt, C., 2005 : 119-152) however pose danger to the people around them and make anger an important topic for psychological research, and anger reduction an important mental health issue. To help individuals reduce their anger, researchers have suggested a cognitive-behavioral conceptualization (Deffenbacher, Jarry L., 2008 : 22-36) and multidimensional-associations model of anger and anger treatment (Edmondson, C. B., & Conger, J. C., 1996 : 251-275).

People allow their minds to dwell on unwholesome thoughts and this becomes the cause for angry outbursts. Invariably they lose the ability to remain mindful, and to practice patience and humble endurance. We need to realize just how dangerous anger is. Suffering arises the moment we get annoyed or aggravated. The Buddha said, “*Na hi sādhu*

kodho” (Fausboll, V., (tr.), 1883 : 233) meaning “anger is not good.” (T., Francis, M.A., and R. A, Nell, M.A., 1897 : 154)

One of the most important things to know about anger is that, emergence or experience of anger may not be avoided as anger is a natural emotion. Therefore, feeling anger is something that can never be ignored. For an individual to experience his anger, which is a natural emotion, without harming himself and the environment, the individual should first recognize and identify anger, and then express it in a positive way (Sülün Ö., 2013 : 2).

Anger is a primary emotion having adaptive functions linked to survival mechanisms that are biological, psychological, and social in nature. Threat perception is intrinsic to its activation, and cognitive representational structures govern such perception. Anger activation is marked by physiological arousal in cardiovascular, skeletal, endocrine, and neurological systems associated with approach motivation, as anger serves to energize responses to threat and to sustain effort. Although One of the most important things to know about anger is that, emergence or experience of anger may not be avoided as anger is a natural emotion. Therefore, feeling anger is something that can never be ignored. For an individual to experience his anger, which is a natural emotion, without harming himself and the environment, the individual should first recognize and identify anger, and then express it in a positive way (Sülün Ö., 2013 : 2).

Anger is an undesirable state of affairs in that anger and behaviors associated with it constitutes a problem for individuals and society as a whole. According to Charles Spielberger anger is an “emotional state that varies in intensity from mild irritation to intense fury rage” (Spielberger, C. D., Jacobs, G., Russel, S., & Crane, R. S., 1983 : 97). It is often consider as a common experience in everyday life (Averill, J. R., 1982 : 124).

According to Theravāda Buddhism, anger begins in the mind of the angry person; it can only end in the mind of the angry person. Anger is a response to outside sources of provocation, and while individuals may not be able to control provocation from outside sources they can control how to respond. As angry responses are associated with negative outcomes such as high diastolic blood pressure and tension, and slow recovery in systolic

blood pressure after anger arousal, angry responses to anger provocation are dysfunctional. Positive evaluation of anger regulation may be a practical alternative as it is associated with successful, automatic, and physiologically adaptive down regulation of anger. An agreement to verbal provocation is shown to calm an angry person (Felsten, G., 1996 : 97-107).

Angry persons sleep poorly (Lyons, A. M., 2008 : 478-488), have high blood pressure (Beckham, J. C., & Moore, S. D., 2002 : 228-234), become burned out in their jobs (Brondolo, E., & Contrada, R. J., 1998 : 2089-2118), and alienate people around them (Haaga, D. A., 1999 : 271 - 273). Lastly, anger concepts in the *Sutta-pitaka* indicate that future psychological studies of anger should be in the areas of anger-loving kindness relationship, anger and hatred relationship, and cross-cultural studies of anger. Therefore, to know the concept of anger and intrinsic state of anger as expounded in the Buddhist Scripture, to Clearly understand the management of anger to deal with internal conflict of people, and Obtaining realization the way to manage anger to deal with internal conflict of people in the modern society.

Objectives of the Study

1. To study the concept of anger and intrinsic state of anger as expounded in the Buddhist scripture
2. To analyze anger and the management of anger to deal with internal conflict of people and
3. To propose the way to manage anger to deal with internal conflict of people in modern society

Research Methodology

This dissertation is qualitative research which consist of documentary research. The overall research methodology can be divided into five stages as follows:

1. Data Collection

This research was the documentary research one. It was collection data from both primary sources and secondary sources. The primary sources that I am going to research, such as: *Tipitaka*, and the secondary source that I am going research, such as: books, newspaper, articles, journals, internet, e-books etc. All of the evidences will be used as main evidence in my writing.

2. Analysis of the Data

Analyzing the collected data in order to formulate a draft model of the *Theravāda* Buddhist perspective on the cause of anger conflict and way to prevent anger.

3. Outline Construction

Constructing the overall outline of the work corresponding to the objectives.

4. Problem Discussion

Discussing the problems encountered according to the significance of the studies.

5. Conclusions and Suggestions

Formulating conclusions, identifying significant research findings, and suggesting useful information for further research.

Results

1. The concept of anger and intrinsic state of anger as expounded in the Buddhist scripture

The *Theravāda* school emphasizes personal efforts, anger is said to originate in the individuals and it is up to the individuals themselves to reduce their anger. *Dosa* is translated as ‘hatred, anger or aversion.’ It is the most destructive element in the world. It is more frightful than the atomic weapon. Of course, when someone pulls the trigger on the atomic weapon, he does so under the influence of *Dosa*. *Adosa* is non-ferocity or non-savageness. It is the direct opposite of *Dosa* just as water and fire. Those who are with *Adosa* are polite as much as those who are with *Dosa* are ferocious. They can pacify themselves even when other people talk to them with *Dosa* because their minds are peaceful. Not only they are peaceful in mind, their facial expression also is pleasant and beautiful like the silvery moon whereas that of those who are with *Dosa* is stern. Moreover, they look glorious for their pleasant speech and nobody who ever meets them can hate them.

The anger (*Dosa*) destroys one first before it destroys others. Anger is a normal human emotion activated in response to aversive events that are perceived to threaten survival. It has biological, psychological, and social-environmental determinants. Cognitive processing of anger-provoking experiences can alternatively prolong or disengage anger. Anger is primed and demarcated by neurophysiological arousal, and as a high arousal state, anger can impair physical health when it is recurrently activated. Behaviorally, anger is associated with approach motivational systems and can activate aggressive behavior.

According to *Theravāda* Buddhist scripture, anger originates from the perception that fear of losing loved ones or objects. Anger-related behaviors involve aggression against oneself and others, and are related to negative physiological and psychological effects. A three-step method to reduce anger includes non-response to provocation, treatment of others with kindness, and the right intention to neither seek revenge nor use violent means. Buddhist anger concepts advance our understanding of anger and suggest further areas of research. The Buddhist anger reduction method may be used to reduce the harmful effects of anger. Anger concepts and the anger reduction method may be applied to hatred and hatred reduction.

2. Analysis of anger and the Management of Anger for Internal Conflict of People

There is the possibility of finding solutions to these problems from Buddhism. The Buddha preached many *Suttas* to instruct how to overcome negative mental aspects. Of those *Suttas* that are available in the *Tipitaka*, *aghatapativinayasutta* (*Sutta* on Subduing Hatred) is a *Sutta* that directly concern about the overcoming of anger or hatred. The Buddha preached this *Sutta* while residing in *Jetavana* monastery in the city of *savatthi*. According to the *Sutta* there are these five ways of removing resentment (*aghatapatiivinaya*) by which a *Bhikkhu* should entirely remove (*Sabbaso patiivinetabbo*) resentment (*aghat*) when it has arisen toward anyone.

The origin of *Dosa*, the second unwholesome root, comprises all kinds and degrees of aversion, ill will, anger, irritation, annoyance, and animosity. Its characteristic is ferocity. Its function is to spread, or to burn up its own support, i.e., the mind and body in which it arises. It is manifested as persecuting, and its proximate cause is a ground for annoyance (Bhikkhu Bodhi, 1986 : 530).

anger is as the individuals' mind being fraught with discomfort, revengefulness, destruction, unhappiness, displeasure and fears fabricated. Cause of arising of anger was unsatisfactory and not to get what want to wish. *Dosa* has the nature of aggressiveness and roughness of the mind, of polluting the individual, and of being repelled by the object. Anger is provoked by persons who act against our interests and the interests of our loved

ones or objects by insulting or causing harm to other. Generally, *Dosa* is translated here as hatred by *Pali* scholars but *dosa* means hatred, anger, and ill-will. It is second root of the three roots among the unwholesome states, *lobha* (greed), *dosa* (hatred) and *moha* (delusion). These things are poison of human mind. *Dosa* is comprised of all kinds and degrees of aversion, ill will, anger, irritation, annoyance, animosity, depression and sorrow. It is living in fear, sorrow, grief, fear, depression, anger, grudge, frightening others with abusive language, attacking, planning to kill other people, all of these are *dosa*.

On the other hand, hatred or *byapada* (malevolence) leads to corruption of the heart and it weakens knowledge, wisdom as well. It spreads one's mind, knows nothing in the correct perspective. Hatred causes irritation, tension and distress. Getting angry are verbally and mentally utter abusive words ill-wishing' ruin or destruction in life and property and so on. Through hatred, nobody can construct "Peace." *Dosa* is harmful to peace. Anger can cause a person to get a stroke or high blood pressure. Anger can cause a lot of physical ailments. Hatred (*dosa*) is one of the basic roots of immoral action that perform unwholesome actions. Anger by conflict emerged from fighting, warfare, incompatibility, opposition and contradiction. People and groups who have beliefs, attitudes and needs that are absolutely different tend to debate and even engage in armed conflicts as a result. The lord Buddha indicates manages anger to control evil action such as the thoughts of greed, hatred, anger, wrath and delusions.

Discussion

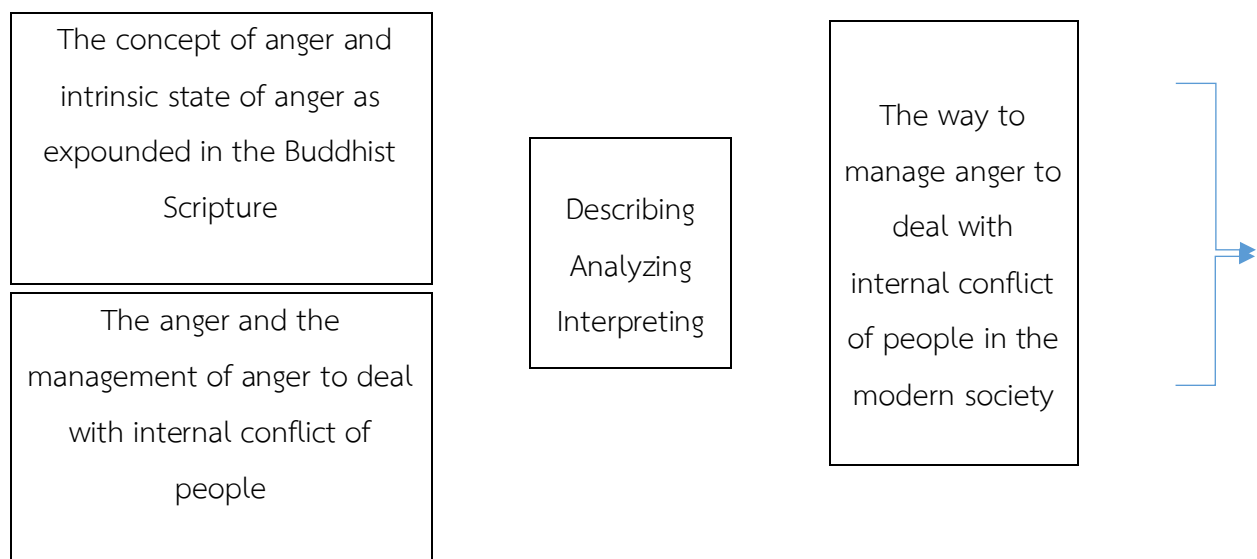
Anger as we can normally perceive is something that brings about troubles and disasters in different scales. Nevertheless, according to many modern psychological books anger is considered as a normal human emotion. It is considered to be neither good nor bad. Furthermore, it is stated in modern psychology how people manage their anger can make the emotion either useful or harmful (Judith peacock, 2000 : 4).

While Buddha taught *kodha*, *dosa*, *patigha*, and *aghata* throughout the work, the opening remarks concern the need to lessen one's *Dosa*: *Dose adinavo khantiyam ca anisamso paccavekkhitabbo* "One should reflect upon the danger regarding hatred and the merit regarding patience". The fact that Buddhaghosa soon engages *Suttas* and stories that concern *Kodha* in his instructions on how to lesson *Dosa* reinforces the semantic similarity

between these terms. Beings enraged with anger will be reborn in the plane of misery. But having understood anger with developed wisdom, those with insight abandon it. By abandoning it, they never return to this world.

The best antidote to overcome feelings of anger, aversion, hatred etc. Though loving kindness meditation can be practiced as itself, often meditators practicing other forms of meditations find it helpful to practice loving kindness meditation *Mettabhavana* at the end of a session of concentration or mindfulness meditation. Loving kindness is one of forty meditation objects used for developing concentration. It is said that the loving kindness meditation helps the meditator to develop concentration fairly rapidly. Metta often is paired with *Karuna*, compassion. They are not exactly the same, although the difference is subtle. The classic explanation is that *Metta* is a wish for all beings to be happy, and *Karuna* is a wish for all beings to be free from suffering.

Body of knowledge model structure



Conclusion

Buddhist doctrine is based on the working of the mind. In the *Dhammapada*, the Buddha proclaims, 'Mind is the forerunner of all evil or good states'. The conflict of *Dosa* (anger) is to manage one's own peace or other to be ceases it and cessation suffer from the

mind. *Mettabhavana* is to practice loving kindness meditation. *Metta* is a wish for all beings to be happy, and *Karuna* is a wish for all beings to be free from suffering. Moreover, in terms to illustrate the root of the conflict, John Galtunag, a Norwegian peace-maker, mentioned that anger related with ‘Conflict that is mankind’s behavior. Conflict arises because people are concerned or understand that there are some groups who are working against their advantage’. The issue of defensive violence, however, it needs to be addressed even then whatever matters, most is the protection of human lives, property and the environment, and employing relatively less harmful, peaceful means to arrive at a solution in human society. Future researches are

1. The way of anger solution in peace to deal with conflict of people
2. The management of anger solution to deal with internal conflict of people

References

- A. M., Lyons, (2008), “Negative affect and anger rumination as mediators between forgiveness and sleep quality”, *Journal of Behavioral Medicine*, Vol. 31, No. 6 (2008).
- B. Norlander, & C., Eckhardt, C., (2005), “Anger, hostility, and male perpetrators of intimate partner violence: A meta-analytic review”, *Clinical Psychology Review*, Vol. 25, No. 2 (2005).
- C. B., Edmondson, & J. C., Conger, (1996), “A review of treatment efficacy for individuals with anger problems: Conceptual, assessment, and methodological issues”, *Clinical Psychology Review*, Vol. 16, No. 3 (1996).
- C. D., Spielberger, G. Jacobs, S. Russel, & R. S., Crane, (1983), *Assessment of Anger: The State-Trait Anger Scale*, In J. N. Butcher & C. D. Spielberger (ed.), in *Personality Assessment*. (Hillsdale, N.J: Erlbaum).
- D. A., Haaga, (1999), “Major depression with anger attacks: The case of Mary”, *Cognitive and Behavioral Practice*, Vol. 6, No. 3 (1999).
- E. M, Hare, (tr.), (2006), *Anguttara Nikāya*, Vol. IV, (Oxford: Pali Text Society).
- Ekman, P., “Basic Emotions”, (1999), in *Handbook of Cognition and Emotion*, (ed.), K. R. Scherer & P. Ekman, (New York: Lawrence Erlbaum).
- Francis, T., M.A., and Nell, R., A., M.A., (1897), *The Jātaka*, Vol. III, (Cambridge: The University Press).

- G. Felsten, (1996), "Cardiovascular reactivity during a cognitive task with anger provocation: Partial support for a cynical hostility-anger-reactivity link", *Journal of Psychophysiology*, Vol. 10, No. 2 (1996).
- J. R., Averill, (1982), *Anger and Aggression: An Essay on Emotion*, (New York: Springer-Verlag).
- J. C., Beckham, & S. D., Moore, (2002), "Magnitude and duration of cardiovascular response to anger in Vietnam veterans with and without posttraumatic stress disorder", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, Vol. 70, No. 1 (2002).
- L. Jarry, Deffenbacher., (2008), "Anger, aggression, and risky behavior on the road: A preliminary study of urban and rural differences", *Journal of Applied Social Psychology*, Vol. 38, No. 1 (2008).
- M., Potegal, & G. Stemmler, (2010), *Cross-disciplinary views of anger: Consensus and controversy*, In M. Potegal, G. Stemmler & C. D. Spielberger (ed.), *International Handbook of Anger*, (New York: Springer).
- Ö. Sülün, (2013), "Comparison of Anger and Anger Levels in Soccer Referees with their Levels of Empathic Tendency", (M.A. Thesis, Karamanoğlu Mehmetbey University College of Social Sciences, Karaman).
- S. M., Nesbit, J. C., Conger, & A. J., Conger, (2007), "A quantitative review of the relationship between anger and aggressive driving", *Aggression and Violent Behavior*, Vol. 12, No. 2 (2007).
- T. W. Rhys. Davids, & Stade. William, (1998), *Pali-English Dictionary*. (London: Pali Text Society).
- T. Francis, M.A., and R. A. Nell, M.A., (1897), *The Jātaka*, Vol. III, (Cambridge: The University Press).
- V., Fausboll, (tr.), (1883), *The Jātaka: Together with Its Commentary Being Tales of the Anterior Births of Gotama Buddha*, Vol. III, (London: Trübner & Co.).
- V. Fausboll., (tr.), (1883), *The Jātaka: Together with Its Commentary Being Tales of the Anterior Births of Gotama Buddha*, Vol. III, (London: Trübner & Co.).
- D. A., Haaga, (1999), "Major depression with anger attacks: The case of Mary", *Cognitive and Behavioral Practice*, Vol. 6, No. 3 (1999).
- Bodhi Bhikkhu, (1986), *A Comprehensive Manual of Abhidhamma*, (Sri Lanka: Buddhist Yangon: Burma Pitaka Association).
- Peacock Judith, (2000), *Anger Management*, (Minnesota: Life Matters).

คำให้การของเปรตในคัมภีร์เปตวัตถุ*

The Confession of the Hungry Ghosts
in Peta Vatthu (Stories of the Departed)

พระมหาชัยพร อมรปญโญ (ฤทธิกระจำง)¹

Phramaha Chaiyaporn Amarapanno (Ritkrachang)¹

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Buddhism, Mahachulalongkomrajavidyalaya University

ดร.มาศโมลี จิตวิริยธรรม

Dr.Masmolee Jitviriyatham

ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

Golden Jubilee Medical Center, Mahidol University

Corresponding Author, E-mail: chaiyaporn.rit@mcu.ac.th¹

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเรื่องบุญ-บาป กรรมดี-กรรมชั่ว นรก-สวรรค์ ตามคำบอกเล่าของเปรตในคัมภีร์เปตวัตถุ เป็นการศึกษาเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า คัมภีร์เปตวัตถุ ประมวลเรื่องราวของผู้ละจากโลกนี้ไป มีทั้งสิ้น 51 เรื่อง มีแหล่งที่มา 2 แหล่งคือ จากเรื่องที่พระผู้มีพระภาคทรงยกขึ้นมาแสดงเองจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (อรรถอุปัติเหตุ) และมาจากการถาม-ตอบ (ปุจฉาวิสัชนา) ระหว่างพวกเปรตกับพระอรหันตสาวก เช่น พระมหาโมคคัลลานเถระ พระสารีบุตรเถระ เป็นต้น แล้วนำเรื่องราวของเปรตนั้นไปกราบทูลให้พระผู้มีพระภาคทรงทราบจากนั้นพระองค์ก็ปรารภเหตุนี้แสดงธรรมแก่พุทธบริษัท

คำว่าเปรตมี 2 ความหมายคือ (1) หมายถึงผู้จากโลกนี้ไปคือผู้ตายไปแล้ว ผู้ล่วงลับไปแล้ว พวกที่ตายไปเกิดเป็นเทวดาก็เรียกว่าเปตหรือเปรตในความหมายนี้ก็มี เช่น พิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ที่ตายไปแล้วเรียกว่า เปตพลี (2) หมายถึงสัตว์พวกหนึ่งที่เกิดในอบายภูมิที่เรียกว่าเปตวิสัย หรือเปรตวิสัย สัตว์พวกนี้ได้รับทุกข์ทรมานต่างๆ ตามผลแห่งกรรมชั่วที่ได้ทำไว้

นอกจากนี้ ยังมีเปรตอีกพวกหนึ่งที่เสวยผลแห่งกรรมดีและกรรมชั่วสลับกันในชาติเดียวกัน เรียกว่าเวมานิกเปรต คือเปรตที่มีวิมานอยู่เป็นของตัวเอง มีความสุขเหมือนพวกเทวดาในเวลาหนึ่ง แต่ในอีกเวลาหนึ่งได้รับทุกข์ทรมานแสนสาหัสเหมือนเปรตพวกอื่นและสัตว์นรกทั้งหลาย คัมภีร์เปตวัตถุ ได้อธิบายลักษณะทางกายภาพของเปรตแต่ละชนิดไว้แตกต่างกันแบ่งตามอำนาจบาปกรรมของเปรตที่เคยทำไว้ เรื่องราวของเปรตในคัมภีร์เปตวัตถุให้คติเตือนใจแก่นุชนัยเกี่ยวกับเรื่องกฎแห่งกรรมและความมีอยู่จริงเรื่องบุญ-บาป ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว อันเป็นแนวคิดพื้นฐานของชาวพุทธที่พึงประสงค์

*Received November 24, 2023; Revised January 8, 2024; Accepted January 8, 2024

คำสำคัญ: คัมภีร์เปตวัตถุ; คำให้การ; เปต

Abstract

The Academic article entitled ‘The Confession of the Departed Ghosts in Petavatthu, Buddhist Doctrine’ aims to propose the concept of merit-sin, good karma-bad karma and hell-heaven according to the confession of the hungry ghosts in Petavatthu (the stories of the departed). It is a documentary study. The findings of the study were found that: -

The Petavatthu consists of 51 stories of people who have passed away. The stories are derived from two sources, namely; (1) The story that the Blessed One raised himself from the events that happened (Atthupattihetu) and (2) comes from asking and answering (Pujjha-Visajjana) between Hungry ghosts and Disciples such as the Phra Maha Moggallana Thera, Phra Sariputra Thera, etc. they brought that story to inform the Blessed One, then he preached the cause and taught the Dharma to the followers.

The word "Peta" has two meanings: (1) refers to someone who has passed away from this world, for those who die and are born as deities are called Peta or Hungry Ghosts. Incliningly, a ceremony to make merit and dedicate merit to those who have died called ‘Petapli’. (2) refers to some animals who were born in the Petvisai (realm of hungry ghosts). These animals have suffered various sufferings based on the consequences of their own unwholesome (Akusala).

In addition, there is another group of hungry ghosts who experience the effects of good and bad karma alternately in the same existence, called Vemanikapeta, who have their castle and are happy as the angels for a time, but at another time, they suffered severe suffering like all the other ghosts and hell beings.

In conclusion, this doctrine Described the physical characteristics of each type of hungry ghost, divided according to the sinful power of the hungry ghosts that had been done. The story of the hungry ghosts in the Scripture of Petvathu gives a reminder to humans about the law of karma and the real existence of merit-sin which is the regular concept of smarted Buddhists.

Keywords: The Hungry Ghosts, Confession, the stories of the departed (Petavatthu)

บทนำ

หลักฐานในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เปตวัตถุ แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับกรรมและผลของกรรม บุญ-บาป ผ่านคำสนทนาถาม-ตอบระหว่างพวกเปรตกับพระอริยสาวกทั้งหลาย เช่น พระมหาโมคคัลลานเถระ พระอนุรุทธเถระ พระสารีบุตรเถระ และพระอรหันตสาวกอื่นๆ ตลอดถึงบุคคลอื่นที่มีชื่อปรากฏในคัมภีร์เปตวัตถุ ผู้ได้พบเห็นและสนทนากับเปรตที่มาปรากฏกายให้เห็นเพื่อขอส่วนบุญบ้าง เพื่อสื่อสารให้มนุษย์ประกอบกรรมดีบ้าง จากเรื่องราวของเปรตในคัมภีร์เปตวัตถุจึงทำให้ชาวพุทธมีความเชื่อว่า บุญ-บาป กรรมดี-กรรมชั่ว หรือกฎแห่งกรรมเป็นเรื่องที่มีอยู่จริงและมีหลักฐานรองรับคือคัมภีร์พระไตรปิฎก เช่น คัมภีร์เปตวัตถุที่จะกล่าวในเนื้อหาของบทความนี้

บทความนี้ เป็นการนำเสนอสาระสำคัญของคัมภีร์เปตวัตถุ ในขอบเขตดังนี้ (1) อกุศลกรรมอะไรบ้างที่ทำให้คนเราตายแล้วต้องเกิดเป็นเปรต โดยจะนำเสนอจากตัวอย่างคำสารภาพของเปรตเรื่องเด่น ๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์เปตวัตถุ (2) ในคัมภีร์เปตวัตถุ ได้อธิบายลักษณะทางกายภาพของเปรตแต่ละชนิดไว้เป็นอย่างไร ยกตัวอย่างเช่น นางเปรตสังสารโมจิภา เคยทำปาณาติบาต เป็นคนตระหนี่ ไม่มีศรัทธา ไม่เคยสั่งสมบุญกุศลไว้ เมื่อตายไปจึงเกิดเป็นเปรตเปลือยกาย มีความหิวกระหายอยู่ 500 ปี มีร่างกายชubbม มีแต่เส้นเอ็น มีชีโครงผุดขึ้น น่าเกลียดน่ากลัว (3) การเสวยทุกข์เวทนาของเปรตในเปตภูมิตามลักษณะอกุศลกรรมที่เคยก่อไว้เป็นอย่างไร (4) นรกที่เป็นสถานที่ตามคำบอกเล่าของเปรตมีลักษณะอย่างไร นอกจากนี้ผู้เขียนจะชี้ให้เห็นว่าการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้เปรตมีผลจริงหรือไม่ อย่างไร โดยจะยกตัวอย่างอ้างอิงจากคำพูดของเปรตเจ้าของเรื่องที่ปรากฏในคัมภีร์เปตวัตถุ เพื่อเป็นการเผยแพร่หลักคำสอนเรื่องบุญ-บาปและสร้างความตระหนักให้บุคคลเห็นโทษภัยของการทำบาปกรรม และเห็นประโยชน์สุขของการทำความดี เพื่อจะได้ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาทประกอบกุศลกรรมมีการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาเป็นต้น

เนื้อหาและแนวคิดทฤษฎี

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเรื่อง “เปรต” จากเอกสารทางวิชาการและรายงานผลการวิจัยพบข้อมูลที่น่าสนใจ สรุปได้ดังนี้

- หลักฐานในพระไตรปิฎกกล่าวถึงความเกี่ยวข้องซึ่งประกอบไปด้วย นรก ปิตติวิสัย อสุรกาย และ ตีรจنان สำหรับภูมิเปรตนั้น ที่ปรากฏอยู่ในพระสูตร อรรถกถาและคัมภีร์ต่างๆ ได้จำแนกประเภทของเปรตออกเป็น 37 ประเภท แต่มีเปรตจำพวกเดียวเท่านั้นที่สามารถรับส่วนบุญจากญาติได้ ด้วยการอนุโมทนาในส่วนบุญนั้น คือ “ปรตตูปชีวีเปรต” เปรตเหล่านี้มีรูปร่างและลักษณะการเสวยทุกข์เวทนาจะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรรมการกระทำของแต่ละบุคคล ความเชื่อเรื่องเปรตในสังคมไทย เป็นความเชื่อของผลกรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรตกรรมนั้นบันดาลให้เกิดเป็นเปรต กรรมชั่วที่เปรตแต่ละตนได้ทำมีลักษณะไม่เหมือนกัน การที่มนุษย์จะเกิดมาเป็นเปรตก็ตามแต่บาปกรรมที่ได้กระทำไว้บนโลกมนุษย์ (พระประพันธ์ ชาติเมโธ (สีผึ้ง) และคณะ, 2565: 13)

- อิทธิพลความเชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏในสังคมไทย เป็นความเชื่อเรื่องบุญและบาปซึ่งจะปรากฏในคัมภีร์เปตวัตถุจะแนะนำให้สร้างกุศลให้มากเพื่อจะเป็นบุญกุศลที่จะติดตามตัวไปเมื่อสิ้นชีวิตไปจากโลกนี้ด้วย

อำนาจของผลบุญกุศลจะส่งผลให้ชาตินี้มีชีวิตที่มีความสุขแล้วยังเป็นผลให้ชาติหน้าจะมีชีวิตที่ดีขึ้นไปกว่าในชาตินี้อีกด้วย พระธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนานั้น มีคุณค่าต่อจิตใจของคนไทยอย่างลึกซึ้งส่งผลให้คนไทยมีนิสัยฝักใฝ่ในการทำความดี มีจิตใจอบอุ่นอารี ยังส่งผลให้คนในสังคมมีความสำนึกตระหนักถึงพระคุณของบรรพบุรุษ (พระใบฎีกาทวีศักดิ์ ชินวิโส (กล้าคง), 2563: 30-31)

- ตำนานเรื่องเล่าท้องถิ่นไทยภาคใต้หลายเรื่อง ได้กล่าวถึงความเคารพนับถือที่ผู้คนมีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งได้สร้างกรรมดี-ชั่วเอาไว้ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์จะเกิดใหม่ในอีกภพภูมิหนึ่ง อาจเป็นผี เป็นเปรต เป็นเทวดา ที่ปรากฏอยู่ในรูปของ คนบ้าง สัตว์บ้าง ต้นไม้บ้าง ซึ่งล้วนแล้วแต่มีอิทธิฤทธิ์สามารถแสดงปาฏิหาริย์ สามารถดลบันดาลสิ่งดี-ร้ายให้เกิดแก่ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่จึงแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษของตนด้วยความเชื่อ ความศรัทธา ตลอดจนการสักการบูชาด้วยเครื่องเซ่นสรวงต่างๆ (ณรัตน์จุฑา ไชยสวัสดิ์, 2562: 350)

- คำว่าเปรตในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา มี 2 ความหมาย กล่าวคือ หมายถึง คนผู้ล่วงลับไปแล้ว หรือคนตาย ความหมายหนึ่ง และคนผู้ล่วงลับไปสู่โลกหน้าที่เรียกว่าเปรตวิสัยหรือเปรตโลก อีกความหมายหนึ่ง เปรตวิสัยหรือเปรตโลกนั้นหมายถึง แดนเสวยผลกรรมของผู้ทำบาปที่มีโทษเบากว่ากำเนิดดิรัจฉาน และนรกจัดเป็น 1 ใน 5 คติแดนไปหลังความตายของสัตว์ผู้เวียนว่ายตายเกิด ได้แก่ เทวดา มนุษย์ เปรตวิสัย กำเนิดดิรัจฉานและนรก ในชั้นอรรถกถาส่วนใหญ่อธิบายคำว่า “เปรต” ไว้ว่าหมายถึงคนผู้ตายไปเกิดในเปรตวิสัย มีผลให้ความหมายของคำว่า “เปรต” ในชั้นฎีกา และวรรณกรรมพุทธศาสนาที่รจนาในประเทศไทย หมายถึงคนตายไปเกิดในเปรตวิสัยทั้งสิ้น เปรตที่ปรากฏในวรรณกรรมของไทย จึงมีรูปร่างน่ากลัว อดอยากหิวโหย ชูบผอม ปากเท่ารูเข็ม ฯลฯ ความเชื่อเรื่องเปรต มีอิทธิพลต่อพิธีกรรม คตินิยม และประเพณีต่างๆ ของชาวไทย เช่น พิธีศพ พิธีถวายสังฆทาน พิธีอนุโมทนา ประเพณีสงกรานต์ และประเพณีสารทไทย เป็นการส่งเสริมความกตัญญู ความเกรงกลัวต่อบาป ความมีน้ำใจ ความผูกพันระหว่างวงศ์ญาติ ญาติกับบ้าน รวมทั้งสันติสุขของผู้คนในสังคมไทย อย่างเด่นชัด (พระมหาอุทิศ ศิริวรรณ, 2535: บทคัดย่อ)

จะเห็นได้ว่า แนวคิดและความเชื่อเรื่องเปรตนี้สัมพันธ์กับหลักกฎแห่งกรรมอันเป็นแนวคิดพื้นฐานของชาวพุทธที่มีหลักคำสอนรองรับอันได้แก่หลักศรัทธา 4 คือ (1) กัมมสัทธา เชื่อกรรม, เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่าจะเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอำนาจอนาถาหรืออนาคายโศก เป็นต้น (2) วิปากสัทธา เชื่อวิปาก, เชื่อผลของกรรม, เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว (3) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิปากเป็นไปตามกรรมของตน (4) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระตถาคต (พระพุทธเจ้า), มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรมบัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดี ก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง ภูมิหลังของคัมภีร์เปตวัตถุ ความหมายคำว่า “เปรต” รูปแบบของเปตวัตถุ และข้อสังเกตในคัมภีร์เปตวัตถุเป็นอย่างไร จะได้กล่าวต่อไป

ภูมิหลังของคัมภีร์เปตวัตถุ

เปตวัตถุเป็นคัมภีร์ที่จัดอยู่ในพระสุตตันปิฎก ขุททกนิกาย เป็นคัมภีร์ที่รวบรวมเรื่องราวของผู้จากโลกนี้ไป คำว่า เปตวัตถุ แปลว่าเรื่องราวของผู้ละจากโลกนี้ไป ภูมิหลังที่มาของเรื่องเปตวัตถุทั้ง 51 เรื่อง มาจาก 2 แหล่ง คือ

- 1) มาจากเหตุเกิดแห่งเรื่อง (อวัฐูปัตติ)
- 2) มาจากการถาม - ตอบ (ปุจฉาวิสัชนา)

เปตวัตถุ ที่มาจากเหตุเกิดของเรื่อง ได้แก่ เปตวัตถุที่พระผู้มีพระภาคทรงยกขึ้นแสดงเอง เมื่อมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเปรตนั้นๆ เกิดขึ้น เช่น เขตตูปมเปตวัตถุ ปิฎฐุติลิกเปตวัตถุ ตีโรกุตตเปตวัตถุ เป็นต้น ส่วน เปตวัตถุ ที่มาจากการถาม-ตอบ ได้แก่ เปตวัตถุที่พระสาวกมีท่านพระนารทเถระ ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระ ท่านพระสารีบุตรเถระ เป็นต้น เป็นผู้ถามเปรตที่ท่านพบเห็น และเปรตตนนั้นๆ เป็นผู้ตอบ เมื่อท่านทราบความเป็นมาแล้วก็นำขึ้นกราบทูลให้พระผู้มีพระภาคทรงทราบ พระผู้มีพระภาคทรงปรารภเรื่องนั้นๆ ให้เป็นเหตุแล้วตรัสเทศนาแก่พุทธบริษัทในโอกาสต่างๆ จึงถือกันว่า เปตวัตถุทุกเรื่องพระผู้มีพระภาคทรงแสดงยกเว้นบางเรื่องที่เกิดหลังพุทธปรินิพพาน เช่น ธาตุวิวัณณเปตวัตถุ นันทกเปตวัตถุ เป็นต้น

ความหมายคำว่า “เปรต”

คำว่า “เปตะ” หรือ “เปรต” ว่าเป็น 2 ความหมาย ได้แก่ ความหมายที่ 1 หมายถึง ผู้จากโลกนี้ไป คือผู้ตายไปแล้ว ผู้ล่วงลับไปแล้ว พวกที่ตายไปเกิดเป็นเทวดาก็เรียกว่าเปตะหรือเปรตในความหมายนี้ก็มี เช่น พิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตายไปแล้วเรียกว่า เปตพลี ความหมายที่ 2 หมายถึง สัตว์พวกหนึ่งที่เกิดในอบายภูมิที่เรียกว่าเปตวิสัย หรือเปรตวิสัย สัตว์ พวกนี้ได้รับทุกขเวทนาต่างๆ ตามผลแห่งกรรมชั่วที่ได้ทำไว้ เช่น อดอยาก ผอมโซ เพราะไม่มีอาหาร หรือมีแต่กินไม่ได้ หรือกินได้แต่กินยาก เพราะปากเท่ารูเข็ม หรือกินเข้าไปได้แต่กลายเป็นเลือดเป็นหนอง เป็นมูตร เป็นคูล อนึ่ง ยังมีเปรตอีกพวกหนึ่งที่เสวยผลแห่งกรรมดีและกรรมชั่วสลับกันในชาติเดียวกัน เรียกว่า เวมานิกเปรต คือเปรตที่มีวิมานอยู่เป็นของตนเอง มีความสุขเหมือนพวกเทวดาในเวลาหนึ่ง แต่ในอีกเวลาหนึ่งได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัสเหมือนเปรตพวกอื่นและสัตว์นรกทั้งหลาย

รูปแบบของเปตวัตถุ

เปตวัตถุที่มาจากเหตุเกิดแห่งเรื่องเป็นแบบการบรรยายธรรม คือ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงเองโดยตลอด แต่เปตวัตถุที่มาจากการถาม-ตอบ เป็นแบบการถาม-ตอบ คล้ายกับวิมานวัตถุ แตต่างกันที่อารมณ์ทั้งของผู้ถามและผู้ตอบ กล่าวคือ ในกรณีของเปรตในเปตวิสัยที่ได้รับทุกข์ทรมาน ผู้ถามถามด้วยความสงสารและเห็นใจในวิบากกรรมที่เปรตนั้นกำลังได้รับอยู่ ผู้ตอบตอบด้วยความรู้สึกเศร้าโศกเสียใจในผลกรรมนั้น และมีความสำนึกผิด ถ้ามีโอกาสก็คิดจะทำความดีทดแทนต่อไป บางรายหลังจากเล่าเรื่องบุญกรรมและสารภาพผิดแล้ว ได้ขอความช่วยเหลือจาก ผู้ถามก็มี ส่วนกรณีของเปรตตามความหมายที่ 1 คือผู้จากโลกนี้ไป ถ้าไปเกิดเป็นเทวดา ทั้งผู้ถามและผู้ตอบก็มีอารมณ์อย่างเดียวกับผู้ถาม ผู้ตอบในวิมานวัตถุ ถ้าไปเกิดเป็นเวมานิกเปรต ทั้งผู้ถามและผู้ตอบมีอารมณ์ต่างออกไปจากสองกรณีข้างต้น คือ อาจมีอารมณ์ทั้งเศร้าใจและดีใจผสมกันก็ได้

อย่างไรก็ดี เปตวัตถุทั้งที่มาจากเหตุเกิดแห่งเรื่องและการถาม-ตอบ มีรูปลักษณะทางวรรณกรรมอย่างเดียวกัน คือ เป็นคำร้อยกรองที่เรียกว่า คาถาล้วน เช่นเดียวกับวิมานวัตถุ รูปแบบเนื้อหาในคัมภีร์เปตวัตถุ จึงชี้ให้เห็นถึงเรื่องกรรมและกฎแห่งกรรมของสรรพสัตว์ และเป็นการยืนยันความมียุขของชีวิตหลังความตาย สะท้อนให้เห็นถึงผลของบาปหรือการทำชั่วที่ให้ผลเป็นความทุกข์ ตรงกันข้ามกับเรื่องราวในคัมภีร์วิมานวัตถุ ที่ว่าด้วยผลของบุญที่ให้ผลเป็นความสุข

ข้อสังเกตในคัมภีร์เปตวัตถุ

คำว่า เปต ที่ใช้ในเปตวัตถุ หมายถึงผู้จากโลกนี้ไปซึ่งอาจไปเกิดเป็นยักษ์เป็นมาร เป็นเทพ เป็นพรหม หรือเป็นสัตว์นรกก็ได้ แต่ส่วนใหญ่หมายถึงสัตว์ในเปรตวิสัยที่ได้รับทุกขเวทนา ฉะนั้นต้องดูว่าการเสวยผลแห่งกรรมนั้น ๆ ประกอบ ถ้าเป็นผลแห่งกรรมชั่วมักเป็นเปรตที่เข้าใจกันทั่วไป เปรตที่ทำการชั่วอย่างร้ายแรงโดยส่วนมากหลังจากตายแล้วจะไปเกิดใน นรก เช่น อสุสหนรก อเวจีมหานรก โลหภูมิหนรก และเสวยทุกขเวทนาอยู่เป็นเวลานานเป็นกัปเป็นกาลป์ ครั้นพ้นจากนรกแล้วก็ต้องมาเป็นเปรตเสวยผลกรรมที่เหลือต่อไปอีกนาน บางรายระหว่างที่เป็นเปรตนั้น ถ้าได้มีโอกาสทำความดีหรือได้รับ ส่วนกุศลจากญาติมิตรก็ได้เลื่อนฐานะขึ้นเป็นเวมานิกเปรต คือ เปรตมีวิมานเหมือน เทวดา ต่างแต่เป็นเทวดาในเวลาหนึ่ง แล้วกลับเป็นเปรตในเวลาหนึ่ง แต่ถ้าได้รับส่วนกุศลยิ่ง ๆ ขึ้น หรือได้มีโอกาสทำความดีมากก็ได้เลื่อนฐานะเป็นเทพเป็นพรหมได้ พระผู้มีพระภาคจึงทรงแสดงหลักการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้เปรต ดังปรากฏในเรื่องเขตตุปมเปตวัตถุ และมีตัวอย่างการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ญาติของท่านพระสารีบุตรเถระและท่านพระสาณวาสีเถระ ข้อสรุปในที่นี้ คือ ไม่ทำการชั่วเสียเลยดีกว่า ไม่ว่าทางกาย วาจา ใจ ควรให้ทาน รักษาศีล และเจริญกัมมัฏฐาน เพื่อตัวเองและแผ่ส่วนกุศลให้แก่สรรพสัตว์ผู้ตกทุกข์ได้หมดทั้งที่เป็นญาติและมีใช้ญาติ

จากที่กล่าวมานี้ทำให้ทราบว่าคัมภีร์เปตวัตถุ มีสาระสำคัญที่นำศึกษาโดยเฉพาะสาระสำคัญของการสนทนาถาม-ตอบ ระหว่างพระอรหันต์สาวกกับเปรต หรือแม้แต่บุคคลอื่นที่เป็นสักขีพยานได้พบเจอและสนทนากับเปรตซึ่งเป็นที่มาของคติความเชื่อเรื่องการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้เปรตหรือผู้วายชนม์ในประเพณีวัฒนธรรมของชาวพุทธทั้งในอดีตและปัจจุบัน

กรณีตัวอย่าง 1 เรื่องธนบาลเศรษฐีเปรต

เรื่องนี้เป็นเรื่องแสดงผลแห่งกรรมชั่วของมหาเศรษฐีชื่อธนบาละแห่งเมืองเฮอร์กัจฉะ ปณณรัฐในอดีตก่อนพุทธกาล คือ เป็นผู้ตระหนี่ไม่เคยทำบุญให้ทานและเป็นผู้มีมิฉฉาทิฏฐิ ตายแล้วไป เกิดเป็นเปรตทนทุกข์ทรมานอยู่ที่ทะเลทรายแห่งหนึ่ง พวกพ่อค้าไปพบเข้าจึงได้ถาม-ตอบกัน

ครั้นเมื่อพระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ทรงประกาศธรรมจักอันประเสริฐประทับอยู่ ณ กรุงสาวัตถีโดยลำดับ เหล่าพ่อค้าชาวกรุงสาวัตถีบรรทุกสินค้าเต็ม 500 เล่มเกวียน ไปยังอตรปถชนบท ขายสินค้าเสร็จแล้วช่วยกันยกสินค้าที่ได้ใส่เกวียนกลับมา ในเวลาเย็นถึงแม่น้ำแห่งสายหนึ่ง จึงปลดเกวียนไว้ในที่นั้น พักแรมอยู่ราตรีหนึ่ง ขณะนั้น เปรตนั้นถูกความกระหายครอบงำมาเพื่อต้องการน้ำดื่ม ไม่ได้ดื่มน้ำสักหยาดเดียวในที่นั้น หดห้วง ขาอ่อนล้าลง เหมือนตาลรากขาด พวกพ่อค้าเห็นแล้วจึงมีการถาม-ตอบกัน

พวกพ่อค้า: “แนะเพื่อนยาก ท่านเปลือยกายมีผิวพรรณและรูปร่างน่าเกลียดน่ากลัวชুবผอม มีร่างกายสพรั่งไปด้วยเส้นเอ็น มีแต่ซี่โครงผุดขึ้น มีร่างกายชুবผอม ท่านเป็นใครกันหนอ”

เปรต: “ผู้เจริญทั้งหลาย ข้าพเจ้าเกิดเป็นเปรตในยมโลก ได้รับความลำบากเพราะทำกรรมชั่วไว้ จึงต้องจากโลกนี้ไปยังเปตโลก”

พวกพ่อค้า: ท่านได้ทำกรรมชั่วทางกาย วาจาใจอะไรไว้หรือ เพราะผลกรรมอะไร ท่านจึงต้องจากโลกนี้ไปยังเปตโลก”

เปรต: มีพระนครของพระเจ้าปณณราช ปรากฏชื่อว่าเอรกะฉะ เมื่อก่อนข้าพเจ้าเป็นเศรษฐีอยู่ในนครนั้น คนทั้งหลายเรียกข้าพเจ้าว่า ธนปาลเศรษฐี...ข้าพเจ้าไม่มีศรัทธา เป็นคนตระหนี่ กระด้าง ได้ตำพวดคนที่ให้ทาน ทำบุญ และห้ามคนเป็นจำนวนมากที่ให้ทาน ทำบุญ ด้วยคำว่า ผลแห่งทานไม่มี ผลแห่งความสำรวมจักมีแต่ที่โทษ จึงทำลายสระน้ำ บ่อน้ำ ที่เขาขุดไว้ ทำลายสวนดอกไม้ สวนผลไม้ ศาลาน้ำดื่ม และสะพานในที่ดินลำบากให้พินาศ...ข้าพเจ้านั้นไม่ได้ทำความดี ทำแต่ความชั่วไว้ เคลื่อนจากมนุษยโลกนั้นแล้วจึงเกิดในแดนเปรตมีแต่ความหิวกระหาย...ตลอด 50 ปี ตั้งแต่ข้าพเจ้าตายแล้วยังไม่ได้กินข้าวและดื่มน้ำเลย

“นรกรนั้นมี 4 เหลี่ยม มีประตู 4 ด้าน กรรมสร้างจำแนกไว้เป็นส่วนๆ ล้อมรอบด้วยกำแพงเหล็ก ครอบไว้ด้วยแผ่นเหล็ก พื้นนรกรนั้นล้วนเป็นเหล็กแดงลุกเป็นเปลวเพลิงประกอบด้วยความร้อน แผ่ไปรอบตลอดร้อยโยชน์อยู่ตลอดกาล”

ข้าพเจ้าจักต้องเสวยทุกข์เวทนาในนรกรนั้นยาวนานเพราะกรรมชั่ว...ข้าพเจ้าขอเตือน...พวกท่านอย่าได้ทำกรรมชั่วทั้งในที่แจ้งหรือที่ลับ ถ้าพวกท่านทำกรรมชั่วแม้จะเหาะหนีไปก็ไม่พ้นจากทุกข์ได้...จงเกื้อกูลมารดาบิดา อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล จงเกื้อกูลสมณพราหมณ์ ด้วยการปฏิบัติอย่างนี้ พวกท่านจักไปสู่สวรรค์ (จุ.เปต. (ไทย) 26/230-245/205-206)

พวกพ่อค้าได้สดับคำของเปรตนั้นแล้วเกิดความสังเวช จึงอนุเคราะห์ด้วยการใช้ภาชนะตักน้ำดื่มมาให้เปรตนอนลงแล้วกรอกเข้าไปในปาก น้ำก็ไม่ไหลลงสู่ลำคอเพราะพลังแห่งกรรมชั่วของเปรตนั้น พวกพ่อค้าจึงถามว่าจะทำอย่างไรจึงจะระงับความกระหายของท่านได้ เปรตจึงบอกว่า “เมื่อกรรมชั่วนี้สิ้นไป เมื่อพญาติถวายทานแด่พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตอุทิศทานให้แก่เรา เราจักพ้นจากความเป็นเปรตนี้”

ต่อมาเมื่อกลับถึงกรุงสาวัตถีพวกพ่อค้าจึงเข้าเฝ้าพระศาสดา รับสรณคมน์และศีล ถวายทานแก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธานตลอด 7 วันแล้วอุทิศส่วนบุญให้เปรตนั้น...พระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนาตรัสเป็นพระคาถาว่า “คนทำบาปถึงจะเหาะขึ้นไปในอากาศก็ไม่พ้นจากบาปกรรม ถึงจะดำลงไปกลางทะเลก็ไม่พ้นจากบาปกรรม ถึงจะเข้าไปหลบตัวในซอกเขา ก็ไม่พ้นจากบาปกรรม เพราะไม่มีแผ่นดินสักส่วนหนึ่งที่คนทำบาปยืนอยู่แล้วจะพ้นจากบาปกรรมได้” (จุ.ธ. (ไทย) 25/127/71)

กรณีตัวอย่าง 2 เรื่องนางเสรีณีเปรต

เป็นเปรตเปลือยกาย รูปร่างน่าเกลียดน่ากลัว ร่างกายชুবอมสะพรั่งไปด้วยเส้นเอ็น เพราะตอนเป็นมนุษย์เป็นคนไม่มีศรัทธา มีความตระหนี่ ไม่เคยให้ทานและด่าว่าสมณพราหมณ์ ภายหลังมารดาได้ทำบุญถวายทานแล้วอุทิศส่วนบุญให้จึงมีความสุข ได้ความประสงค์ทุกอย่าง

เรื่องนี้เป็นเรื่องแสดงผลแห่งกรรมชั่วของหญิงคนิกากู้หากินด้วยรูปสมบัติคนหนึ่งชื่อเสรีณี ชาวเมือง หัตถิณีปุระ แคว้นกุรุ นางไม่มีศรัทธา มีความตระหนี่ ไม่เคยให้ทานและด่าว่าสมณพราหมณ์ ตายแล้วไปเกิดเป็นเปรตทนทุกข์ทรมาน อาศัยอยู่ที่หลังกำแพงเมืองแห่งหนึ่งในปัจฉิมทิศนบ เมื่อพบอุบาสกชาวเมืองเดียวกันจึงได้ถาม-ตอบกัน ดังข้อความสนทนากันตอนหนึ่งว่า “นางผู้มีร่างกายชুবอม มีแต่ซี่โครงปรากฏ เธอเปลือยกาย มีผิวพรรณและรูปร่างน่าเกลียดน่ากลัวชুবอม มีร่างกายสะพรั่งไปด้วยเส้นเอ็น เธอเป็นใครเล่ามายืนอยู่ที่นี่” “ท่านผู้เจริญ ดิฉันเกิดเป็นเปรตในยมโลก ได้รับความลำบาก เพราะทำกรรมชั่วไว้จึงต้องจากโลกนี้ไปยังเปตโลก” “เมื่อก่อนเธอได้ทำกรรมชั่วทางกาย วาจา ใจ อะไรไว้หรือ เพราะผลกรรมอะไร เธอจึงต้องจากโลกนี้ไปยังเปตโลก”

นางเปรตตอบว่า “เมื่อสมณพราหมณ์ทั้งหลายผู้เป็นดุจท่าน้ำซึ่งไม่มีใครหวงห้ามมีอยู่ ดิฉันเก็บทรัพย์ไว้ประมาณกึ่งมาสก เมื่อไทยธรรมมีอยู่ก็ไม่ได้ทำที่พึ่งแก่ตน...ดิฉันกระหายน้ำจึงเข้าไปใกล้แม่น้ำ แม่น้ำกลับกลายเป็นว่างเปล่าไป ในเวลาร้อนเข้าไปใกล้ร่มไม้ ร่มไม้กลับกลายเป็นแดดไป...ทั้งลมก็ร้อนเหมือนไฟ พัดดิฉันฟุ้งไป ท่านผู้เจริญ ดิฉันเสวยทุกข์มีความกระหายเป็นต้นนี้และทุกข์อย่างอื่นที่หนักกว่านั้น...ท่านไปถึงหัตถิณครแล้ว ช่วยบอกมารดาของดิฉันว่า เราเห็นธิดาของท่านตกยาก เกิดในยมโลกเพราะทำกรรมชั่วไว้เขาจึงตายไปเกิดยังเปตโลก...ดิฉันมีทรัพย์อยู่สี่แสน เก็บซ่อนไว้ได้เพียงทั้งไม่ได้บอกใครๆ ไว้...ขอมารดาของดิฉันจงเอาทรัพย์ส่วนหนึ่งจากที่เก็บซ่อนไว้นั้น ให้ทานบ้าง เลี้ยงชีพบ้าง ครั้นให้ทานแล้วจงอุทิศส่วนบุญมาให้ดิฉันบ้าง เมื่อนั้นดิฉันจักมีความสุข สำเร็จความประสงค์ทุกอย่าง” อุบาสกรับปากนางเปรตแล้วได้กระทำตามที่นางประสงค์ทุกอย่าง (ขุ.เปต. (ไทย) 26/467-472/241-242)

กรณีตัวอย่าง 3 เรื่องเจ้าอัมพลักขรลิจฉวีกับเปรตเปลือยกาย

“ขณะเพื่อนลงไปอาบน้ำ แก่ถึงเอาผ้านุ่งของเพื่อนซ่อนไว้ด้วยประสงค์จะล้อเล่น ต่อมาเมื่อตายแล้วได้เกิดในหมู่ภุมมเทพ มีผ้าอาชาไนยทิพย์ สีขาวเป็นพาหนะ มีความเร็วทันใจ มีรัศมีกายรุ่งเรืองสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ มีฤทธิ์และอานุภาพมาก (เพราะเคยรักษาศีล ไม่มักโกรธ มีวาจาอ่อนหวานเคยใช้กระดุกศิระโคมาวางทาบเป็นทางเดินในที่มิโคลนคมให้คนสัญจรได้สะดวก) แต่เป็นภุมมเทพที่เปลือยกาย (เพราะเคยขโมยผ้านุ่งของเพื่อนไปซ่อน)”

เรื่องนี้เป็นเรื่องการสนทนากันระหว่างเจ้าลิจฉวีพระนามว่าอัมพลักขระผู้เป็นมิจฉาภิภูติ ถีลลัทธิ นัตถิกภิภูติ (เห็นว่าทำดีทำชั่วไม่มีผล บุญบาปไม่มี) กับภุมมเทพ (เปรต) ผู้เป็นสัมมาภิภูติที่มาช่วยญาติ คือหลานชายในชาติก่อนซึ่งถูกจับในข้อหากระทำโจรกรรมและถูกตัดสินประหารชีวิตโดยกำลังถูกเสียบลาวไว้

เรื่องมีอยู่ว่า วันหนึ่งพระเจ้าลักขรลิจฉวีเห็นหญิงงามที่เป็นภรรยาของอุบาสกคนหนึ่ง มีพระทัยประสงค์จะครอบครองนาง จึงทรงวางแผนให้สามีนางออกนอกเมืองไปนำดินสือธนูมาถวายและต้องกลับมาให้ทันก่อนเวลาประตูเมืองปิด มิฉะนั้นต้องถูกประหาร โดยทรงวางแผนให้คนเฝ้าประตูเมืองปิดประตูเมืองก่อน

เวลา เมื่อสามีนางสามารถนำดินสือรุธกลับมาได้ภายในเวลาที่กำหนด กำลังจะเดินเข้าเมืองแต่คนเฝ้าประตูก็
 รีบปิดประตูเสียก่อน เขาจึงขอให้คนเฝ้าประตู(หลานชายของภุมมเทพ (เปรต) ซึ่งกำลังถูกเสียบหลาวอยู่หน้าประตู
 เมืองให้เป็นพยาน แต่นักโทษบอกว่าไม่อาจเป็นพยานให้ได้เพราะไม่รู้ว่าตนจะตายตอนไหนและแนะนำว่า ตก
 กลางคืนจะมีภุมมเทวดาตนหนึ่งมาหาตนทุกคืน ขอให้ภุมมเทวดานั้นเป็นพยานเถิด รุ่งเช้าพระราชาสั่งลง
 อาญาแต่สามีนางคัดค้านและยืนยันว่าตนกลับมาทันเวลา โดยอ้างพยานคือภุมมเทพนั้นเป็นพยาน และกราบ
 ทูลพระราชาราชให้มากับตนเพื่อพิสูจน์ความจริงในตอนกลางคืน

หลังจากพระราชาก็ได้พบและสนทนากลม-ตอบกับภุมมเทพ(เปรต) นั้นแล้วจึงสลดพระทัยหันมา
 เชื้อเรื่องบุญ-บาปจากคำบอกเล่าของเวมานิกเปรต ดังข้อที่สนทนาตอนหนึ่งว่า (เปรตกล่าวว่า “ข้าแต่พระราช
 ...บุรุษ (ที่ถูกเสียบหลาว)นี้ เป็นญาติสายโลหิตของข้าพระองค์ ข้าพระองค์มีความกรุณาต่อเขาว่า ขอบุรุษผู้
 เลวทรมน้อยอย่าได้ตกนรกเลย..ข้าแต่กษัตริย์ลิจฉวี บุรุษผู้ทำกรรมชั่วนี้ตายจากอัฐภาพนี้แล้วจักบังเกิดในนรกซึ่ง
 แน่นขนัดไปด้วยสัตว์ผู้ทำความชั่วไว้ เป็นนรกร้ายกาจ มีความเร่าร้อนมาก เผ็ดร้อน น่ากลัว หลาวนี้ยังดีกว่า
 นรกก้นมากมายหลายส่วน ขอบุรุษน้อยอย่าตกนรกซึ่งมีแต่ทุกข์โดยส่วนเดียว เผ็ดร้อนอย่างน่ากลัว รุนแรงยิ่ง”
 (ขุ.เปต. (ไทย) 26/523-526/251)

พระราชตรัสว่า “ผู้ที่ทำบาปเล่นๆ (โดยเห็นแก่ความสนุก) นักปราชญ์ยังกล่าวว่ามีผลกรรมถึง
 เพียงนี้ แล้วผู้ที่ตั้งใจทำบาปเล่า นักปราชญ์ได้กล่าวว่าจะมีผลกรรมสักเพียงไหน มนุษย์ทั้งหลายมีใจดำริชั่วร้าย
 เป็นผู้เศร้าหมองทั้งทางกาย ทั้งทางวาจา ตายไปจะต้องตกนรกในสัมปรายภพอย่างไม่ต้องสงสัย ส่วนชนเหล่า
 อื่นปรารถนาสุคติยินดีให้ทาน เลี้ยงอัฐภาพแล้วเมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติในสัมปรายภพอย่างไม่ต้องสงสัย”
 (ขุ.เปต. (ไทย) 26/531-540/252-254)

เปรตกราบทูลพระราชว่า “พระองค์ทรงเห็นและทรงสดับมาแล้วก็จงทรงเชื่อเถิดว่า นี่เป็นผล
 กรรมดีและกรรมชั่ว เมื่อกรรมดีและกรรมชั่วทั้งสองไม่มี สัตว์ทั้งหลายที่ไปสู่สุคติหรือทุคติจะมีได้อย่างไร...
 ถ้าสัตว์ทั้งหลายในมนุษย์โลกนี้ ไม่พึงทำกรรมดีและกรรมชั่วเหล่าสัตว์ในมนุษย์โลกที่จะไปสู่สุคติหรือทุคติ เลว
 บ้าง ประณีตบ้าง ก็มีไม่ได้ แต่เพราะสัตว์ทั้งหลายในมนุษย์โลกได้ทำกรรมดีและกรรมชั่วไว้ ฉะนั้น สัตว์
 ทั้งหลายในมนุษย์โลกจึงไปสู่สุคติหรือทุคติ เลวบ้าง ประณีตบ้าง...บัณฑิตทั้งหลายได้กล่าวกรรมอันเป็นเหตุให้
 เสวยสุขและทุกข์ทั้งสองอย่าง เทวดาเหล่านั้นห้อมล้อมเหล่าชนที่ได้รับผลอันเป็นเหตุให้เสวยสุข ส่วนพวกคน
 พาลมักไม่เห็นกรรมและผลกรรมทั้งสองจึงถูกรกรรมแผดเผาอยู่” (ขุ.เปต. (ไทย) 26/542-545/254-255)

พระราชตรัสถามเปรตว่า “ก็ท่านเชื่อกรรมและผลแห่งกรรมอย่างไร เพราะเหตุไรจึงเสวยทุกข์
 เห็นปานนี้” เปรตทูลตอบว่า “ข้าพระองค์มิได้มีบุญกรรมที่ทำไว้ด้วยตนเอง ทั้งไม่มีผู้ที่จะพึงถวายผ้าห่ม
 ที่นอน ข้าวและน้ำแล้วอุทิศให้ เหตุนี้ ข้าพระองค์จึงเป็นเปรตเปลือยกายมีความเป็นอยู่อย่างฝืดเคือง”

ต่อมาพระราชาก็ถวายผ้า 8 คู่แก่พระสงฆ์ทำบุญอุทิศให้เปรต ผ้าห่มผ้าห่อ ข้าวน้ำอันเป็นทิพย์ได้
 สำเร็จแก่เปรตทุกประการ ส่วนนักโทษที่ถูกเสียบหลาวอยู่ 20 วัน ก็สั่งให้ปล่อยตัวและรักษาพยาบาล ภายหลัง
 นักโทษนั้นเกิดความสังเวชใจได้ออกบวชและได้บรรลุนิพพาน ส่วนพระราชาก็เป็นพระโสดาบัน

จากตัวอย่างเรื่องเปรตที่ยกมานี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งในคัมภีร์เปตวัตถุที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อ
 เรื่องบุญ-บาป กรรมดี-กรรมชั่ว และความเชื่อเรื่องเปรต รวมความว่า ใครก็ตามที่ก่ออกุศลกรรมทางกาย วาจา

และทางใจ มีโอกาสที่ตายแล้วจะต้องไปเกิดเป็นเปรต เพราะได้ทำความชั่วไว้ที่เรียกว่า กายทุจริต วาจาทุจริต และมโนทุจริต กล่าวคือความประพฤติชั่วทางกาย ได้แก่ 1) ข่มขืน 2) ลักทรัพย์ 3) ประพฤติผิดในกาม ประพฤติชั่วทางวาจา ได้แก่ 1) พูดเท็จ 2) พูดส่อเสียด 3) พูดคำหยาบ 4) พูดเพ้อเจ้อ และประพฤติชั่วทางใจ ได้แก่ 1) เพ่งอยากได้ของคนอื่น 2) พยาบาทคิดร้ายผู้อื่น 3) เห็นผิดจากคลองธรรม ข้อบ่งชี้จากการศึกษาในบทความนี้แสดงให้เห็นว่า อกุศลกรรมที่รุนแรงที่สุดและส่งผลเสียมากที่สุดที่จะทำให้คนเราตายแล้วเกิดเป็นเปรตนั้นคือ มิจฉาทิฐิ หรือความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ไม่เชื่อเรื่องบุญ-บาป ไม่เชื่อเรื่องทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วนั่นเอง

สรุป

จากการศึกษาเรื่องนี้ทำให้ได้ข้อสรุปในว่า แนวคิดทฤษฎีและหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับ “กฎแห่งกรรมของสรรพสัตว์” “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” “ความมียูของโลกรนี้และโลกหน้า” “เรื่องนรกที่เป็นสถานที่ทรมานสัตว์” รวมถึงคติธรรมคำสอนเรื่อง “ความมียูจริงของเปรต” ล้วนมีหลักฐานรองรับคือพระไตรปิฎก และไม่ใช้ความคิดความเชื่อที่ไร้หลักฐานอ้างอิงในเชิงวิชาการ แต่อย่างไรก็ตาม เรื่องนรก-สวรรค์ก็ดี เรื่องคนทำชั่วแล้วตายไปเกิดเป็นเปรตในอีกภพภูมิหนึ่งก็ดี เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์อาจจะยังพิสูจน์ไปไม่ถึงในเชิงประจักษ์นิยมที่มีข้อจำกัดทางประสาทสัมผัส แต่ชาวพุทธผู้ปัญญาไตร่ตรองด้วยเหตุผลย่อมไม่รีบยอมรับหรือปฏิเสธโดยขาดหลักปัญญา หลักคำสอนที่ควรนำมาเทียบเคียงและพิสูจน์เรื่องนี้ เช่น หลักศรัทธา 4 ที่กล่าวมาแล้ว เพราะถ้าหากเราเชื่อมั่นในพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรมที่พระองค์ตรัสไว้ดีแล้ว และพระอริยสงฆ์สาวกผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และยึดหลักตถาคตโพธิสัทธา คือเชื่อในพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคต ก็ไม่มีเหตุผลใดที่จะปฏิเสธเรื่องการมียูของกฎแห่งกรรม การเกิดในภพใหม่ รวมทั้งเรื่องความมียูจริงของเปรตที่คัมภีร์เปตวัตถุแสดงหลักฐานไว้ หากเราศึกษาในคัมภีร์ธรรมบทเพิ่มเติมจะพบว่า พระพุทธองค์ก็ทรงเคยพบเห็นเปรตแต่ไม่ตรัสเล่าให้ใครฟังเพราะยังไม่มีพยาน ต่อเมื่อเหล่าสาวกพบเจอมาด้วยตนเองแล้วนำเรื่องมารายพระองค์ก็จะตรัสยืนยันว่าเป็นเรื่องจริง เป็นต้นแล้วก็ทรงแสดงธรรมปรรณการเรื่องราวของเปรตนั้นเป็นกรณีๆ ไปเพื่อทรงอนุเคราะห์พุทธบริษัทให้ตั้งอยู่ในทาน ศีล ภาวนา

สิ่งที่ผู้อ่านจะได้ประโยชน์จากการศึกษาเรื่องนี้คือ คัมภีร์เปตวัตถุ เป็นหลักคำสอนที่ให้คติสอนใจให้คนเราตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท มีหิริโอตตปะคือความละอายเกรงกลัวต่อบาปทั้งในที่ลับและที่แจ้ง เห็นโทษภัยของอกุศลกรรม ดังเช่นเรื่องราวของเปรตที่ต้องเสวยผลกรรมชั่วของตนตามที่ปรากฏในคัมภีร์เปตวัตถุ ซึ่งทำให้เชื่อได้ว่า นรกหรือเปตภูมิ เป็นสถานที่ทรมานสัตว์ผู้ทำกรรมชั่ว มีลักษณะน่ากลัว ซึ่งจะทำให้ชาวพุทธเชื่อมั่นว่า การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้วายชนม์เป็นเรื่องที่มีผลจริง โดยมีเรื่องราวของเปรตที่ปรากฏในคัมภีร์เปตวัตถุนี้เป็นเครื่องยืนยัน ส่วนแนวปฏิบัติสำหรับชาวพุทธเพื่อหลีกเลี่ยงและลดความเสี่ยงการเกิดเป็นเปรต มีหลักปฏิบัติ ๓ แนวทางคือ (๑) ทางกาย รักษากายสุจริตคือ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม (๒) ทางวาจา คือต้องเว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ (๓) ทางใจ คือไม่เพ่งอยากได้ของคนอื่น ไม่พยาบาทคิดร้ายผู้อื่น และไม่เห็นผิดจากคลองธรรม รวมความว่าต้องให้ทาน รักษา ศีล และเจริญภาวนา จึงจะมั่นใจได้ในเบื้องต้นว่าปลอดภัยจากการตายแล้วต้องไปเกิดเป็นเปรต.

เอกสารอ้างอิง (References)

- ณรัตน์จุฑา ไชยสวัสดิ์. (2562). “ความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษของคนไทยถิ่นใต้ : ฝั เปรต และเทวดา”,
 วิจิตรวรรณสาร. ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2562).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 16.
 กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พระประพันธ์ ชาติเมธ (สีผึ้ง) และคณะ. (2565). “ศึกษาวิเคราะห์เปรตในสังคมไทย”, วารสารวิจัยวิชาการ. ปี
 ที่ 5 ฉบับที่ 4, (กรกฎาคม-สิงหาคม 2565).
- พระใบฎีกาทวีศักดิ์ ชินวิโส (กล้าคง). (2563). “วิเคราะห์คุณค่าทางพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในความเชื่อเรื่อง
 เปรตที่มีผลต่อสังคมไทยปัจจุบัน”, วารสารมหาจุฬานาครทรรณ. ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์
 2563).
- พระมหาอุทิศ ศิริวรรณ. (2636). “เปรตในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิต
 วิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2556). อรรถกถาภาษาไทย พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เปตวัตถุ. กรุงเทพมหานคร:
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). บทนำพระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 26. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย.
- _____. (2556). อรรถกถาภาษาไทย พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เปตวัตถุ. กรุงเทพมหานคร:
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2551). คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาค 1 พระพุทธโฆสเถระ รจนา. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การพัฒนารูปแบบจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ*

Developing a model for collaborative learning activities

ศักดิ์ดา งานหมั่น¹

Sakda Nganman¹

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: sakda.ngan@mcu.ac.th¹

บทคัดย่อ

การออกแบบการจัดการเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สอนต้องคำนึงถึงและให้ความสำคัญ โดยผู้สอนควรพิจารณารายวิชาและหัวข้อ ที่ตนเองจะสอนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนว่าต้องการพัฒนาผู้เรียนด้วยเทคนิคอะไรอย่างไร ในปัจจุบันส่วนใหญ่ผู้สอนมีการออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สอดคล้องกับยุคศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการกระบวนกรเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการจัดการเรียนการสอนที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็กๆ สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น มีการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตน และส่วนรวม เพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด การจัดการเรียนการสอนที่ผู้สอนจัดให้ผู้เรียนแบ่งเป็นกลุ่มเล็กๆ ประมาณ 4-6 คน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมกันรับผิดชอบงานในกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้เกิดเป็นความสำเร็จของกลุ่ม บทความวิชาการนี้ผู้เขียนมุ่งนำเสนอ ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ บทบาทของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบจัดกิจกรรม; การเรียนรู้แบบร่วมมือ

Abstract

The design of learning management is important for teachers to consider and pay attention to. The teacher should consider the course and topic that they will teach to lead to the development of learners that they want to develop learners with what techniques at present, most of the teachers have a student-centered instructional design. Corresponding to the 21st century era that focuses on the learner's learning process through hands-on practice

*Received November 15, 2023; Revised January 1, 2024; Accepted January 15, 2024

and leads to lifelong learning. It is an instructional management that divides the learners into small groups. Group members have different abilities. There was an exchange of opinions and mutual support. and have shared responsibilities both personally and collectively in order for the group to achieve success in accordance with the set goals. The teaching and learning management that the instructor arranges for learners to be divided into small groups of about 4-6 students so that learners can learn by working together, help each other and jointly responsible for the work in the assigned group for the success of the group This academic article, the author aims to present. Definition of collaborative learning management the importance of collaborative learning management Cooperative learning management model role of teachers in collaborative learning management the benefits of collaborative learning management

Keywords: Developing an Event Format; Collaborative Learning

บทนำ

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือคือการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้กระบวนการกลุ่มให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกันเพื่อผลประโยชน์และเกิดความสำเร็จร่วมกันของกลุ่ม ซึ่งการเรียนแบบร่วมมือมีไม่เพียงแต่จัดให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม เช่น ทำรายงานทำกิจกรรมประดิษฐ์หรือสร้างชิ้นงาน อภิปราย ตลอดจนปฏิบัติการทดลองแล้ว ผู้สอนทำหน้าที่สรุปความรู้ด้วยตนเองเท่านั้น แต่ผู้สอนจะต้องพยายามใช้กลยุทธ์วิธีให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการประมวลสิ่งที่มาจากการทำกิจกรรมต่างๆ จัดระบบความรู้สรุปเป็นองค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นหลักการสำคัญ (พิมพันธ์ เดชะคุปต์, 2544: 15) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือผู้สอนจะต้องเลือกเทคนิคการจัดการเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียน และผู้เรียนจะต้องมีความพร้อมที่จะร่วมกันทำกิจกรรม รับผิดชอบงานของกลุ่มร่วมกัน โดยที่กลุ่มจะประสบความสำเร็จได้ เมื่อสมาชิกทุกคนได้เรียนรู้บรรลุตามจุดมุ่งหมายเดียวกัน นั่นคือ การเรียนเป็นกลุ่มหรือเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

สำหรับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2550: 121) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือหรือแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถต่างกัน ได้ร่วมมือกันทำงานกลุ่มด้วยความตั้งใจและเต็มใจรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ในกลุ่มของตน ทำให้งานของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายของงานได้ (Slavin, 1987 : 7-13 อ้างใน ไสว พักขาว, 2544: 192) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือว่า หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยทั่วไปมีสมาชิกกลุ่มละ 4 คน สมาชิกกลุ่มมีความสามารถในการเรียนต่างกัน สมาชิกในกลุ่มจะรับผิดชอบในสิ่งที่ได้รับการสอน และช่วยเพื่อนสมาชิกให้เกิดการเรียนรู้ด้วย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน คือ เป้าหมายของกลุ่ม

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไว้ดังนี้ จอห์นสัน และ จอห์นสัน (Johnson & Johnson, 1974: 13-14) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไว้ดังนี้

1.ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก (Positive Interdependence) หมายถึง การที่สมาชิกในกลุ่มทำงานอย่างมีเป้าหมายร่วมกัน มีการท างานร่วมกัน โดยที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการท างานนั้น มีการแบ่งปันวัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูลต่าง ๆ ในการทำงาน ทุกคนมีบทบาท หน้าที่และประสบความสำเร็จร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มจะมีความรู้สึกว่าการประสบความสำเร็จได้ก็เมื่อสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จด้วย สมาชิกทุกคนจะได้รับผลประโยชน์ หรือรางวัลผลงานกลุ่มโดยเท่าเทียมกัน เช่น ถ้าสมาชิกทุกคนช่วยกัน ทำให้กลุ่มได้คะแนน 90% แล้ว สมาชิกแต่ละคนจะได้คะแนนพิเศษเพิ่มอีก 5 คะแนน เป็นรางวัล เป็นต้น

2.การมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน (Face To Face Promotive Interaction)เป็นการติดต่อสัมพันธ์กัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การอธิบายความรู้ให้แก่เพื่อนในกลุ่มฟัง เป็นลักษณะสำคัญของการติดต่อปฏิสัมพันธ์โดยตรงของการเรียนแบบร่วมมือ ดังนั้น จึงควรมีการแลกเปลี่ยน ให้ข้อมูลย้อนกลับ เปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอแนวความคิดใหม่ ๆ เพื่อเลือกในสิ่งที่เหมาะสมที่สุด

3.ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน (Individual Accountability) ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล เป็นความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละบุคคล โดยมีการช่วยเหลือส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายกลุ่ม โดยที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความมั่นใจ และพร้อมที่จะได้รับการทดสอบเป็นรายบุคคล

4.การใช้ทักษะระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interdependence and Small Group Skills) ทักษะระหว่างบุคคล และทักษะการทำงานกลุ่มย่อย นักเรียนควรได้รับการฝึกฝนทักษะเหล่านี้เสียก่อน เพราะเป็นทักษะสำคัญที่จะช่วยให้การทำงานกลุ่มประสบผลสำเร็จนักเรียนควรได้รับการฝึกทักษะในการเป็นผู้นำ การตัดสินใจ การสื่อสาร การไว้วางใจผู้อื่นการแก้ปัญหา ผู้สอนจะต้องจัดสถานการณ์ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถฝึกฝนทักษะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.กระบวนการกลุ่ม (Group Process) คือ สมาชิกทุกคนภายในกลุ่มต้องทำความเข้าใจในเป้าหมายการทำงาน วางแผนปฏิบัติงานร่วมกัน ดำเนินงานตามแผนตลอดจนประเมินผลและปรับปรุงงาน เป็นกระบวนการทำงานที่มีขั้นตอนหรือวิธีการที่จะช่วยให้การดำเนินงานกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือทั้ง 5 องค์ประกอบนี้ ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในอันที่จะช่วยให้การเรียนแบบร่วมมือดำเนินไปด้วยดี และบรรลุตามเป้าหมายที่กลุ่มกำหนด โดยเฉพาะทักษะทางสังคม ทักษะการทำงานกลุ่มย่อย และกระบวนการกลุ่มซึ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับการฝึกฝน ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกิดความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำทักษะเหล่านี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

1. มีการพึ่งพาอาศัยกัน (Positive Interdependence) หมายถึง สมาชิกในกลุ่มมีเป้าหมายร่วมกัน มีส่วนรับความสำเร็จร่วมกัน ใช้วัสดุอุปกรณ์ร่วมกัน มีบทบาทหน้าที่ที่ทุกคนทั่วกันทุกคนมีความรู้สึกว่าจะสำเร็จได้ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. มีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดในเชิงสร้างสรรค์ (Face to Face Promotive Interaction) หมายถึง สมาชิกภายในกลุ่มได้ทำกิจกรรมอย่างใกล้ชิด มีการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็น อธิบายความรู้ แก่กัน สร้างคำถาม ตอบคำถามกันและกัน ด้วยความรู้สึกที่ดีต่อกัน

3. มีการตรวจสอบความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน (Individual Accountability) เป็นหน้าที่ ของผู้สอนที่จะต้องตรวจสอบว่า สมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบต่องานกลุ่มหรือไม่ มากน้อยเพียงใด เช่น การ สุ่มถามสมาชิกในกลุ่ม สังเกตและบันทึกการทำงานกลุ่ม ให้ผู้เรียนอธิบายสิ่งที่ตนเรียนรู้ให้เพื่อนฟัง ทดสอบ รายบุคคล เป็นต้น

4. มีการฝึกทักษะการช่วยเหลือกันทำงาน และทักษะการทำงาน กลุ่มย่อย (Interdependence and Small Groups Skills) ผู้เรียนควรได้ฝึกทักษะทักษะการสื่อสาร การยอมรับและช่วยเหลือกัน การ วิเคราะห์ความคิดเห็น การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การให้ความช่วยเหลือ การเอาใจใส่ต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม กัน การทำความรู้จักและไว้วางใจผู้อื่น โดยไม่วิจารณ์บุคคล จะช่วยให้งานกลุ่มประสบความสำเร็จ

5. มีการฝึกกระบวนการกลุ่ม (Group Process) สมาชิกภายในกลุ่มจะต้องมีความรับผิดชอบต่อ การทำงานของกลุ่ม ต้องสามารถประเมินการทำงานของกลุ่มได้ว่า มีโอกาสประสบความสำเร็จสำเร็จหรือ เพราะเหตุใด ต้องแก้ไขปัญหายังไง ด้วยวิธีการใด เพื่อให้การทำงานกลุ่มมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม การ ฝึกกระบวนการกลุ่มอย่างเป็นกระบวนการ

ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการ จัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือไว้หลายท่าน ดังนี้

กรมวิชาการ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง การจัดกิจกรรมการ เรียนการสอนที่แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกันโดย ในกลุ่มประกอบด้วย สมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการ ช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบต่อร่วมกันทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเอง และสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จ ตามเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีความหมายตรงกันข้ามกับการเรียนที่เน้นการแข่งขัน (Competitive Learning) และการเรียนเป็นรายบุคคล (Individualized Learning) (กรมวิชาการ, 2544: 4)

อาภรณ์ ใจเที่ยง ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือหรือแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การจัด กิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถต่างกัน ได้ร่วมมือกันทำงานกลุ่มด้วยความตั้งใจและเต็มใจ รับผิดชอบต่อในบทบาทหน้าที่ในกลุ่มของตน ทำให้งานของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายของงานได้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง , 2550: 121)

ประกายแก้ว แปรโคสูง ได้สรุปไว้ว่า การเรียนแบบร่วมมือ หมายถึง การจัดกิจกรรม การเรียน การสอน โดยครูแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มละ 3-6 คน ภายในกลุ่มผู้เรียนจะมีระดับ ความสามารถที่ แตกต่างกันทางด้านการเรียน ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและ

กัน สมาชิกทุกคนจะต้องรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตน และรับผิดชอบ ของกลุ่มโดยที่สมาชิกกลุ่มจะได้รับผลประโยชน์จากการทำงานร่วมกันเท่า ๆ กัน (ประกายแก้ว แปรโคสูง, 2541: 33)

บุญชม ศรีสะอาด กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ เป็นวิธีการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนร่วมมือกันในการเรียนซึ่งมีวิธีการ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2541: 122)

1. ครูสอนบทเรียน
2. นักเรียน จำนวน 4 คน ทำงานร่วมกันตามที่ครูกำหนด มีการเปรียบเทียบ คำตอบ ชักถาม ตรวจสอบงานกัน
3. เน้นให้คนเก่งในกลุ่มอธิบายแบบฝึกหัดให้เพื่อน
4. เมื่อเรียนจบบทเรียนให้นักเรียนทุกคนทำแบบทดสอบสั้นๆ ด้วยตนเอง
5. ตรวจสอบผลการทดลอง หาค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่ม
6. นักเรียนคนใดทำได้ดีขึ้น ครูจะชมเชย และกลุ่มใดที่ทำได้ดีขึ้นก็จะได้รับคำชมเชย

ศรีภรณ์ ณะวงศ์ษา ได้สรุปไว้ว่าการเรียนแบบร่วมมือ คือ ยุทธวิธีในการสอนวิธีหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ให้นักเรียนอยู่ ร่วมกันเป็น กลุ่มเล็กๆ กลุ่มละประมาณ 4 คน แบบคละความสามารถให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ และเรียนรู้ร่วมกัน มีการช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม ซึ่งต้องมีการอธิบาย การอภิปรายกันภายในกลุ่ม เพื่อทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ (ศรีภรณ์ ณะวงศ์ษา, 2542: 13)

จันทรา ดินดีพวงสาธุรักษ์ กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นวิธีการจัดการเรียน การสอนรูปแบบหนึ่งที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติงานเป็นกลุ่มย่อยๆ เพื่อ เสริมสร้างสมรรถภาพ การเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน สนับสนุนให้มีการช่วยเหลือ กันจนบรรลุผล ตามเป้าหมายตลอดจนส่งเสริมให้ทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะหรือทีมตามระบอบประชาธิปไตยซึ่ง สอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนการสอนของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544) ที่ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีม เพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทาง อารมณ์ การทำงานร่วมกันด้วยความสุขและสร้างสรรค์ (จันทรา ดินดีพวงสาธุรักษ์, 2543: 36)

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนแบบร่วมมือ เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะเป็นการเรียนรู้โดยการให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม เป็นกลุ่มย่อย และแบ่งหน้าที่กันทำงานตามความสามารถและตามที่ตนได้รับมอบหมาย ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติโดยตรง ทั้งยังได้ทักษะในการทำงานกลุ่มเป็นกาพัฒนาทักษะในการอยู่ร่วมกับสังคม

ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ยุทธศาสตร์การสอนหรือวิธีสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญ ประการหนึ่งที่ทำให้การจัดการ เรียนการสอนบรรลุจุดหมายที่กำหนด การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการสอนที่จะพัฒนานักเรียน ในด้านวิชาการ และทักษะทางสังคม นอกจากนี้ยังเป็นการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญและส่งเสริม ทักษะทางสังคมโดยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันจนประสบความสำเร็จตามจุดหมาย ของการเรียนรู้ร่วมกันทุกคนใน

ปัจจุบันครูผู้สอนเป็นจำนวนมากเน้นการพัฒนานักเรียนในด้านวิชาการ โดยไม่เน้นการพัฒนาทักษะทางสังคม และมักจะส่งเสริมให้นักเรียนเรียนด้วยการแข่งขัน หรือเรียน ตามลำพังซึ่งการสอนทั้ง 2 อย่างไม่ได้คำนึงถึง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนคนอื่น ๆ ในชั้นสภาพ การเรียนการสอนดังกล่าวก่อให้เกิดผลเสียหลาย ประการแก่นักเรียนกล่าวคือการสอนแบบแข่งขัน ทำให้เกิดผู้ชนะและผู้แพ้ โดยผู้ชนะจะดีใจสำหรับผู้แพ้จะ เสียใจ ซึ่งสัดส่วนของผู้ชนะจะมีน้อยกว่าผู้แพ้มาก มีผลทำให้นักเรียนส่วนใหญ่เกิดความเครียดและไม่มี ความสุขในการเรียน ดังนั้นการจัดการ เรียนรู้แบบร่วมมือยังเห็นการเตรียมนักเรียนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ใน สังคมประชาธิปไตยได้อย่างมี ประสิทธิภาพและมีความสุข

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีข้อดีหลายประการ ได้มีงานวิจัยหลายเรื่องที่บ่งบอกถึง คุณลักษณะและประสิทธิภาพของการเรียนรู้ ดังกล่าวไว้คือ

1. ช่วยพัฒนาความเชื่อมั่นของนักเรียน
2. ช่วยพัฒนาความคิดของนักเรียน
3. ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
4. ช่วยส่งเสริมบรรยากาศในการเรียน
5. ส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกัน
6. ทำให้นักเรียนมีวิสัยทัศน์หรือมุมมองกว้างขึ้น
7. ช่วยการปรับตัวในสังคมได้ดีขึ้น ฯลฯ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2554: 4-5)

องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

กรมวิชาการ กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ จะมีประสิทธิภาพ ถ้าสมาชิก ภายในกลุ่ม มองเห็นคุณค่าของการทำงานร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีแนวทางสำคัญ 5 ประการ คือ

1. มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก (Positive Interdependence) หมายถึง การ ที่สมาชิก ในกลุ่มทำงานอย่างมีเป้าหมายร่วมกัน มีการทำงานร่วมกัน โดยที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม ในการทำงานนั้น มีการแบ่งปันวัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูลต่าง ๆ ในการทำงาน ทุกคนมีบทบาท หน้าที่และ ประสบความสำเร็จร่วมกัน ครูผู้สอนสามารถ จัดกิจกรรมให้นักเรียนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันใน ทางบวก มีหลายวิธี เช่น

1.1 การกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม (แต่ละคนลงมือเรียน และต้องแน่ใจว่าสมาชิกคนอื่นเรียนรู้ไป พร้อม ๆ กัน)

1.2 การกำหนดรางวัลร่วมกัน (ถ้าทุกคนทำได้ตามเกณฑ์ที่ครู ผู้สอนกำหนดไว้ แต่ละ คนจะได้รับ คะแนน Bonus เท่าเทียมกันทุกคน)

1.3 การกำหนดให้ใช้วัสดุอุปกรณ์ หรือสื่อการเรียนอื่น ๆ ร่วมกัน (แต่ละคนจะได้วัสดุ เพียง 1 ส่วน ของทั้งหมดที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงานกลุ่ม)

1.4 การกำหนดบทบาทสมาชิกในกลุ่ม แต่ละคนจะมีบทบาทในกลุ่ม เช่น ผู้อ่าน ผู้ตรวจสอบ ผู้ บันทึก ผู้ให้กำลังใจ ผู้จัดหาวัสดุ

2. การมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในระหว่างการทำงานกลุ่ม (Face to Face Promoted Interaction) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ โดยทำกิจกรรม ต่อไปนี้

แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อธิบายความรู้ให้เพื่อนในกลุ่มฟัง
กิจกรรมดังกล่าวจะทำให้ให้นักเรียนได้ติดต่อกันโดยตรง เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และการให้ข้อมูลย้อนกลับ

3. การตรวจสอบความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน (Individual Accountability) เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้แน่ใจ ว่าสมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบต่องานกลุ่ม ซึ่งทำได้หลายวิธี เช่น

- กำหนดหน้าที่ของสมาชิกทุกคนในกลุ่มตามความเหมาะสม
- สุ่มถามปากเปล่าสมาชิกในกลุ่ม หรือสุ่มตรวจงานของ สมาชิกในกลุ่ม
- สังเกตและบันทึกการทำงานกลุ่มของสมาชิก
- กำหนดให้สมาชิก 1 คนในกลุ่มเป็นผู้ตรวจสอบความเข้าใจ ของสมาชิกเกี่ยวกับงานกลุ่ม
- ให้นักเรียนอธิบายสิ่งที่ตนเรียนรู้ให้เพื่อนฟัง
- ทดสอบรายบุคคล

4. การใช้ทักษะระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interdependence and Small Group Skills) นักเรียนควรได้รับการแก้ทักษะที่จะช่วยให้งานกลุ่มประสบความสำเร็จ ได้แก่

- การทำความรู้จักและไว้วางใจผู้อื่น
- การสื่อสาร
- การยอมรับและช่วยเหลือกัน
- การวิจารณ์ความคิดเห็น โดยไม่วิจารณ์เจ้าของความคิด
- การแก้ปัญหาคัดแย้ง
- การให้ความสำคัญ และการเอาใจใส่ต่อทุกคนเท่าเทียมกัน

5. กระบวนการกลุ่ม (Group Process) สมาชิกจะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ ของสมาชิกในกลุ่ม ดังนั้นผลงานของกลุ่ม จะได้รับอิทธิพลมาจากการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ กระบวนการทำงานของสมาชิกในกลุ่มซึ่งสามารถกระทำได้ด้วย

ให้อธิบายการกระทำของสมาชิกที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์

ให้ตัดสินใจว่าการกระทำใดของกลุ่มที่ควรรักษาไว้ และการกระทำใดควรเลิกปฏิบัติ

ให้เล่าเหตุการณ์ในกลุ่ม ปัญหาของกลุ่ม หรือวิพากษ์ วิจารณ์การทำงานของกลุ่ม

องค์ประกอบพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ สมาชิกต้องมีความสัมพันธ์และ ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในการที่จะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีและบรรลุเป้าหมายที่กำหนด ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องพยายามจัดกิจกรรมให้ได้ครบทั้ง 5 องค์ประกอบพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ได้มีนักการศึกษาพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไว้หลากหลายในที่นี่จะขอเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ดังกล่าวดังนี้

1. คิดและคุยกัน (Think - Pairs - Share) เพื่อนเรียน (Partners) และผลัดกันพูด (Say and Switch) ทั้ง 3 รูปแบบเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่คล้ายคลึงกันคือ ให้นักเรียนจับคู่กันในการตอบคำถาม อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ ประเด็น สถานการณ์ หรือทำความเข้าใจเนื้อหาที่เป็นความคิดรวบยอด ที่กำหนดให้ นอกจากนี้รูปแบบคิดและ คุยกัน นักเรียนจะได้มีโอกาสคิด หาคำตอบด้วยตนเองก่อนเกี่ยวกับคำถาม ประเด็นหรือสถานการณ์ที่ กำหนดให้ส่วนรูปแบบเพื่อนเรียนจะเปิดโอกาสให้นักเรียนขอคำแนะนำ หรือคำอธิบายจากเพื่อนคู่อื่น ที่มีความเข้าใจในเรื่องที่กำหนดให้ อย่างแจ่มแจ้งก่อนแล้วจึงตอบคำถาม อภิปรายหรือแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกับคู่ของตนเองทั้งรูปแบบคิดและคุยกัน และเพื่อนเรียนเปิด โอกาสให้นักเรียนนำเสนอ ที่สำคัญที่ได้รับมา ไปเล่าให้เพื่อนคู่อื่นฟัง สัก 2 - 3 คู่ หรือครูผู้สอนอาจสุ่มเรียกนักเรียนบางคู่ให้ นำเสนอรายงาน หน้าชั้น ส่วนรูปแบบผลัดกันพูด นักเรียนจะต้องผลัดกันตอบคำถามหรือประเด็น ต่าง ๆ ภายในเวลาที่กำหนดและจะมีสัญญาณเตือนการ หมดเวลาในการดำเนินกิจกรรมและในช่วงนี้ เองยังเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้เสนอแนวคิดหรือประเด็นใหม่เพื่อการอภิปรายในหัวข้อต่อไป

2. กิจกรรมโต๊ะกลม (Roundtable หรือ Round robin) เป็นรูปแบบการสอนที่จัดกลุ่ม นักเรียนที่มีจำนวนมากกว่า 2 คนขึ้นไป และเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนในกลุ่มเขียนความคิดเห็น ของตน เล่าประสบการณ์ความรู้ สิ่งทีตนกำลังศึกษาด้วยดินสอสีหรือปากกาสี ลงบนกระดาษ แล้ว เขียนให้เพื่อนคนถัดไป โดยเวียนไปทางด้านใดด้านหนึ่ง สมาชิกทุกคนจะใช้เวลาเท่า ๆ กันหรือ ใกล้เคียง ซึ่งรูปแบบ ดังกล่าวเรียกว่า Roundtable หรืออาจดัดแปลงรูปแบบการสอน ดังกล่าวจาก การเขียนมาเป็นการพูดแทน โดยให้นักเรียนแต่ละคน ในกลุ่มเล่าเรื่องประสบการณ์ความรู้สิ่งทีตน ศึกษา แสดงความคิดเห็นหรือเรื่องอื่น ๆ ที่กำหนด โดยเวียนไปทางด้านใดด้านหนึ่งจนครบทุกคน ซึ่งรูปแบบดังกล่าวเรียกว่า Round robin

3. คู่ตรวจสอบ (Pairs Check) มุมสนทนา (Comers) ร่วมกันคิด (Numbered Heads together) เป็นรูปแบบการสอน ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่แบ่ง นักเรียน เป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มละ 2-6 คน โดยนักเรียนในแต่ละกลุ่มต้องคละเทศ และความสามารถ ให้ช่วยกันตอบคำถาม แก้ไขปัญหาหรือทำแบบฝึกหัด เมื่อสมาชิกทุกคนในกลุ่มย่อยสามารถตอบ ปัญหาหรือแก้ไขปัญหได้แล้ว ก็เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนหรือตรวจสอบคำตอบกับนักเรียนในกลุ่ม อื่นหรือครูผู้สอนอาจสุ่มเรียกนักเรียนให้ตอบอย่างใดก็ตามทั้ง 3 รูปแบบ

4. การสัมภาษณ์แบบสามขั้นตอน (Three - Step - Interview) รูปแบบการจัดการ เรียนการสอนแบบนี้มีสามขั้นตอน และเหมาะสำหรับกลุ่มย่อยที่มีสมาชิกจำนวน 3 - 4 คน โดยมีครู กำหนด คำถามหรือประเด็นโจทย์ปัญหาให้นักเรียนตอบ มีหลักการดังนี้

- 4.1. นักเรียนจับคู่กัน คนที่ 1 เป็นผู้สัมภาษณ์โดยถามคำถามที่ครูตั้ง นักเรียนคนที่ 2 เป็นผู้ตอบ
- 4.2. นักเรียนสลับบทบาทกัน จากผู้ถามเป็นผู้ตอบ และจากผู้ตอบเป็นผู้ถาม
- 4.3. นักเรียนแต่ละกลุ่มย่อย ผลัดกันเล่าสิ่งที่ตนรู้จากคู่ของตนให้กลุ่มทราบ

4.4. การแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม (Team Games Tournament หรือ TGT) และ การแบ่งกลุ่มสัมฤทธิ์ (Student Team Achievement Division หรือ STAD) เป็นรูปแบบการสอนที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคล้ายคลึงกัน แต่ทั้ง 2 รูปแบบจะมีความแตกต่างกัน เล็กน้อย ในขั้นตอนที่ 3 รายละเอียดในการดำเนินกิจกรรมของทั้ง 2 รูปแบบ มีดังนี้

1. การนำเสนอบทเรียน (Class Presentation) นำเสนอความคิดรวบยอดใหม่หรือ บทเรียนใหม่ โดยการบรรยายจากครูผู้สอนหรืออภิปรายโดยใช้สื่อวีดิทัศน์และสื่ออื่น ๆ ในการ นำเสนอความคิดรวบยอดหรือบทเรียน

2. การจัดทีม (Team) จัดนักเรียนเป็นกลุ่มๆ ละประมาณ 4-5 คน โดยสมาชิกของ กลุ่มจะต้องมีเพศและความสามารถละกัน

3. การแข่งขัน / การทดสอบ ในขณะที่รูปแบบ TGT ใช้ การแข่งขัน รูปแบบ STAD จะใช้การทดสอบย่อยเพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนมาแล้ว

4. การยอมรับความสำเร็จของทีม (Team Recognition) ทั้งรูปแบบ TGT และ รูปแบบ STAD เมื่อเสร็จการแข่งขันหรือทดสอบ จะนำคะแนนของแต่ละคนในกลุ่มมารวมกันเป็น คะแนนของทีมและหา ค่าเฉลี่ย ทีมที่มีคะแนนหรือค่าเฉลี่ยสูงที่สุด

5. ปริศนาความ (Jigsaw) เป็นการจัดการเรียนการสอน ที่แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ทุกกลุ่มจะได้รับ มอบหมายให้ทำกิจกรรมเดียวกัน โดยครูผู้สอนแบ่งเนื้อหาของเรื่องที่จะเรียนออกเป็น หัวข้อย่อย เท่าจำนวน สมาชิกแต่ละกลุ่ม และมอบหมายให้นักเรียนแต่ละกลุ่มค้นคว้าค้นหาค้นคว้าหัวข้อ

6. การสืบสอบเป็นกลุ่ม (Group Investigation) เป็นการเรียนการสอนที่เน้น บรรยากาศการทำงานร่วมกัน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิตอยู่ใน สังคมประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสม ในการสอนแบบสืบสอบเป็นกลุ่ม (Group Investigation) ครูผู้สอนจะแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 5 คน หรือน้อยกว่านี้ แต่ละกลุ่มจะวางแผนกันเองว่า จะศึกษาหัวเรื่องอะไร และจะศึกษาอย่างไร

7. การเรียนรู้เป็นกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเพื่อนเป็นรายบุคคล (Team Assisted Individualization หรือ TAI) เป็นการเรียนการสอนที่ผสมผสานระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ และการเรียน การสอนรายบุคคลเข้าด้วยกัน

8. การเรียนรู้แบบร่วมมือผสมผสานการอ่านและการเขียน (Cooperative Integrated Reading and Composition หรือ CIRC) เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม กับนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นไป

บทบาทของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญคนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน ไม่ว่าครูผู้สอนจะใช้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือรูปแบบใดก็ตาม จะต้องมีการลำดับขั้นตอนในการสอน คล้ายคลึงกัน คือ ขั้นเตรียมการสอน การเริ่มบทเรียน การกำกับดูแลการสอนและการประเมิน ผลงานและกระบวนการทำงาน

1. ขั้นเตรียมการสอน ในขั้นนี้มีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึง คือ

1.1 จุดประสงค์ครูผู้สอนจะต้องแจ้งจุดประสงค์ให้นักเรียนทราบ
จุดประสงค์ทางด้านวิชาการ ได้แก่ เนื้อหาและทักษะ ต่าง ๆ
จุดประสงค์ทางด้านสังคมได้แก่ทักษะการปฏิสัมพันธ์ รูปแบบต่าง ๆ และ การปฏิบัติงานร่วมกัน
ของนักเรียน

1.2 ขนาดของกลุ่ม ขนาดของกลุ่มจะมีผลต่อการเรียนรู้ของ นักเรียนซึ่งมีประเด็นที่ จะต้อง
พิจารณา คือ

การจับคู่ ควรให้นักเรียนได้เริ่มทำกิจกรรมคู่ เพราะการทำกิจกรรมใน ลักษณะดังกล่าวจะไม่มีใคร
ถูก ทอดทิ้งออกจากกลุ่ม

- กิจกรรมที่ต้องการทักษะและความคิดที่หลากหลายอาจจัดกลุ่มให้มีจำนวน นักเรียน เช่น กลุ่ม
ละ 3 หรือ 4 คน

- ถ้าหากสมาชิกในกลุ่มมีจำนวนสมาชิกหลายคน คือ ตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป จะต้องแน่ใจว่าสมาชิกทุก
คนใน กลุ่มมีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

- การแบ่งกลุ่ม จะต้องคำนึงถึงกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่
- ถ้าหากระยะเวลาในการทำกิจกรรมสั้น ขนาดของกลุ่มที่แบ่งต้องมีขนาดเล็กเพื่อให้ ทุกคนมีส่วน
ร่วม

1. การจัดนักเรียนเข้ากลุ่ม การจัดนักเรียนเข้ากลุ่มอย่างเหมาะสมจะช่วยให้การดำเนิน กิจกรรม
บรรลุความสำเร็จ ครูผู้สอนจะเป็นผู้จัดกลุ่มได้ดีที่สุดเพราะรู้จักนักเรียนในชั้นมากที่สุด และสามารถ
เตรียมการที่จะช่วยเหลือหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของกลุ่ม เช่น นักเรียนที่ต้องแยก ออกมาสอนเป็นการ
เฉพาะซึ่งอาจจะเป็นนักเรียนเก่งหรืออ่อนอย่างไรก็ตามมีแนวทางที่จะเสนอแนะ

2. การจัดชั้นเรียน โต๊ะ เก้าอี้ จะต้องดำเนินการให้พร้อมก่อนที่นักเรียนจะเข้าชั้นเรียน เพื่อความ
สะดวกและความเป็นระเบียบ การจัดสภาพห้องเรียนจะมีผลต่อปฏิสัมพันธ์ของนักเรียน

3. การจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน จะต้องเตรียมสื่อ การเรียนการสอนต่าง ๆ ที่จะ ใช้ไว้ให้
พร้อม

2. ชั้นเริ่มบทเรียน ในชั้นเริ่มบทเรียนมีสิ่งที่ต้องพิจารณา ดังนี้

2.1 ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก การทำงานของกลุ่มจะดำเนินไปด้วยดี

2.2 การอธิบายภาระงาน ครูผู้สอนอธิบายภาระงานที่จะต้อง ทำให้ชัดเจน เพื่อให้ เกิดความเข้าใจ
ที่ถูกต้อง

2.3 การประเมินความสำเร็จ นักเรียนควรรู้ว่าจะมีวิธีการประเมินผลงานในการ ทำงานกลุ่ม
อย่างไร ครูผู้สอนและนักเรียนอาจ ร่วมกันวางหลักเกณฑ์การประเมินผลในการพิจารณา ความสำเร็จ

2.4 การเสริมสร้างความรับผิดชอบของสมาชิก สมาชิกแต่ละคนจะตื่นตัวและร่วม รับผิดชอบใน
การปฏิบัติงานกลุ่ม

2.5 การระบุพฤติกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนาครูผู้สอน และนักเรียนควรร่วมกัน ระบุพฤติกรรม
ต่าง ๆ

3. ขั้นการกำกับดูแลการสอน ครูผู้สอนมีหน้าที่จะต้องดูแลนักเรียนในขณะปฏิบัติ กิจกรรม ดังนี้
 - 3.1 พฤติกรรมของนักเรียน เมื่อนักเรียนร่วมกันทำกิจกรรม ครูผู้สอนจะต้องสังเกต ความก้าวหน้าของนักเรียน
 - 3.2 ครูผู้สอนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ได้ 2 กรณี คือ
 - แนะนำการเรียนรู้ทั่วไป เช่น อธิบายคำสั่งอย่างชัดเจน ทบทวนกระบวนการ ดำเนินงาน บอกทักษะต่างๆ ใน ขณะที่ครูผู้สอนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม
 - สอนทักษะการให้ความร่วมมือ ทักษะดังกล่าวมีความ จำเป็นอย่างยิ่งในการ จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ
4. ขั้นการประเมินผลงานและกระบวนการในการทำงาน
 - 4.1 การประเมินผลงานด้านวิชาการ ได้แก่ การประเมินผล ความก้าวหน้าและ ความสำเร็จทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง
 - 4.2 การประเมินผลทางด้านสังคม เป็นการประเมินผลเพื่อให้ทราบว่าสมาชิกของ กลุ่มได้ใช้ทักษะทางสังคม อะไรบ้างและอย่างไร การทำงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพเพียงใด และ จะต้องปรับปรุงอะไรบ้าง และอย่างไร

ประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

- การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีประโยชน์ต่อนักเรียน ทั้งในด้านสังคม และวิชาการ ดังนี้
1. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกเพราะทุกๆ คนร่วมมือ ในการทำงานกลุ่ม ทุกๆ คนมีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน ทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน
 2. ส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสคิด พูด แสดงออก แสดง ความคิดเห็น ลงมือกระทำ อย่างเท่าเทียมกัน
 3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น เด็กเก่งช่วยเด็กที่เรียนไม่เก่ง ทำให้ เด็กเก่งภาคภูมิใจ รู้จักสละเวลา ส่วนเด็กอ่อน เกิดความซาบซึ้งในน้ำใจของเพื่อนสมาชิกด้วยกัน
 4. ทำให้รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การร่วมคิด การระดม ความคิด นำข้อมูลที่ ได้มาพิจารณาร่วมกัน เพื่อหาคำตอบที่เหมาะสมที่สุด เป็นการส่งเสริมให้ช่วยกันคิดหาข้อมูลให้มาก คิดวิเคราะห์ และเกิดการตัดสินใจ
 5. ส่งเสริมทักษะทางสังคม ทำให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัวในการอยู่ร่วมกันด้วยมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เข้าใจกันและกัน
 6. ส่งเสริมทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

สรุป

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ สามารถสรุป 5 ประการด้วยกัน คือ

1. มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยสมาชิกแต่ละคนมีเป้าหมายในการทำงานกลุ่มร่วมกัน ซึ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อความสำเร็จของการทำงานกลุ่ม
2. มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในเชิงสร้างสรรค์ เป็นการให้สมาชิกได้ร่วมกันทำงานกลุ่มกันอย่างใกล้ชิด โดยการเสนอและแสดงความคิดเห็นกันของสมาชิกภายในกลุ่ม ด้วยความรู้สึที่ดีต่อกัน
3. มีความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน หมายความว่า สมาชิกภายในกลุ่มแต่ละคนจะต้องมีความรับผิดชอบในการทำงาน โดยที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความมั่นใจ และพร้อมที่จะได้รับการทดสอบเป็นรายบุคคล
4. มีการใช้ทักษะทักษะระหว่างบุคคล การทำงานแบบกลุ่มย่อย และทักษะการทำงานกลุ่มย่อย นักเรียนควรได้รับการฝึกฝนทักษะกระบวนการต่างๆ ก่อน เพราะเป็นทักษะกระบวนการสำคัญ ที่จะช่วยให้การทำงานกลุ่มประสบความสำเร็จสำเร็จ และทำให้นักเรียนสามารถทำงานกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. มีการใช้ทักษะการทำงานแบบกลุ่ม ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานที่มีวิธีการหรือขั้นตอนที่จะช่วยให้การทำงานกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในการวางแผนปฏิบัติงานและเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน โดยจะต้องดำเนินงานตามแผนตลอดจนประเมินผลและปรับปรุงงาน

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). เอกสารชุดเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). เอกสารชุดเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา
- จันทร์หา ดินตึงพจนารักษ์. (2543). การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ Cooperative Learning. วิชาการ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2541). การพัฒนาการสอน กรุงเทพมหานคร: ชมรมเด็ก.
- ประกายแก้ว แปรโคกสูง. (2541). ประสิทธิภาพการสอนสุขศึกษาและพลศึกษา. บุรีรัมย์: บุรีรัมย์การพิมพ์.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2544). การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: แนวคิดวิธีและเทคนิคการสอน 1. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้นท์.
- ศรีภรณ์ ณะวงค์ษา. (2542). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และการให้ความร่วมมือต่อกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรม การเรียนแบบ TEAMS-GAMES-TOURNAMENT HUU STUDENT TEAMS- ACHIEVEMENT DIVISION และ การสอนตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2550). หลักการสอน ฉบับปรับปรุง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2550). หลักการสอน ฉบับปรับปรุง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- Johnson. D. W.. & Johnson. R. T. (1987). Learning together and alone: Cooperative. competitive and individualistic learning. 2nd Ed. Englewood Cliffs. NJ: Prentice-Hall.Inc.

Slavin. Robert E. (1995). Cooperative Learning Theory. Research and Practice. 2nd ed.
Massachusetts : Allyn & Schuster.

เปรียบเทียบสุริยสูตรในฉบับอักษรแมนจูกับฉบับบาลีแปลไทย*

A Comparative Study of Suriyasutta Between the Manchu Kangyur
and the Thai Tipitaka

พระณัฐภัทร กิจจกาโร (เจริญรักษ์)¹

Phra Natthapat Kiccakaro (Charoenrak)¹

พระมหาอดิเดช สติวโร, ผศ.ดร.

Asst.Prof.Dr.Phamaha Adidej Sativaro

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: armumum@gmail.com¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสุริยสูตรระหว่างฉบับอักษรแมนจู (ᠰᠦᠨ ᠪᠡ ᠵᠡᠲᠡᠷᠡ ᠳᠡ ᠬᠤᠯᠠ ᠨᠣᠮᠤᠨ) กับฉบับภาษาบาลีแปลไทย โดยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร จากการศึกษาพบว่า สมัยนั้นพบว่า สุริยสูตรอักษรแมนจูแตกต่างจากสุริยสูตรฉบับภาษาบาลีแปลไทยตรงที่มีการเกริ่นนำสถานที่ยาวกว่า การสรุปส่วนที่เป็นพุทธวจนะแตกต่างกัน และยังมีการทับศัพท์ภาษาสันสกฤตซึ่งส่งต่อมาจากภาษาทิเบต ส่วนการเรียบเรียงเนื้อเรื่องนั้นไม่ต่างกันโดยมีตัวละครเพียง 4 ตัว คือ สุริยเทพบุตร อสุรินทราหู พระพุทธเจ้า และท้าวเวปจิตตอสูร ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของการแปลน่าจะเป็นเพราะในสมัยนั้นเกิดเหตุการณ์สุริยุปราคา 2 ครั้งในปีเดียวกัน ผู้คนในสมัยดังกล่าวเกิดความวิตกต่อเหตุการณ์อันเป็นอัปมงคล ทำให้จักรพรรดิเสียนหลงแปลพระสูตรเพื่อนำมาใช้เป็นธารณีหรือมนต์เหมือนกับพระปริตรในพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งพุทธศาสนิกชนในแผ่นดินต้าชิงน่าจะเชื่อว่า ธารณีจะปัดเป่าภัยอันตรายและความอัปมงคลได้เช่นเดียวกับพระปริตร ดังนั้น สุริยสูตรอักษรแมนจูจึงเกิดขึ้นเพื่อปัดเป่าภัยจากสุริยุปราคาโดยผ่านการสาธยายเพื่อเพิ่มขวัญกำลังใจให้ราชสำนัก ข้าราชการ และประชาชน

คำสำคัญ: สุริยสูตร; แมนจู

Abstract

This article entitled to comparatively study of Suriyasutta between Manchu version (ᠰᠦᠨ ᠪᠡ ᠵᠡᠲᠡᠷᠡ ᠳᠡ ᠬᠤᠯᠠ ᠨᠣᠮᠤᠨ) and Thai version through documentary research. From the study, it found that both versions have some similarity and difference as well. In Manchu

*Received November 23, 2023; Revised January 19, 2024; Accepted January 19, 2024

version has indicated more introduction about the place of the Buddha's dwelling, and the different in conclusion. It also contains few Manchu words influenced by Sanskrit and Tibetan scriptures. However, they have literally shared the same plot, which runs by only four characters - Sun god, Rahu demon, the Buddha, and the demon master Vepacitti. The objective of the Manchu version is evidently to response to the fear of sun eclipse taking place two time in single year. That is believed to an inauspicious and bad luck to the Qing kingdom under Qianlong emperor. The sutra in Manchu Kangyur called Dharani is like Theravada Paritta that is to eradicate of any sign of bad omens. Hence, the emerging of Manchu Suriyasutta is to relieve the worrisome among royal court, officers, and people.

Keywords: Suriyasutta; Manchu

บทนำ

สุริยุปราคาเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติอย่างหนึ่งของระบบสุริยจักรวาลที่เกิดขึ้นได้เป็นประจำตามวงโคจรของดวงดาว ทั้งนี้ในทางวิทยาศาสตร์กล่าวว่า “เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และโลกโคจรมาอยู่ในแนวเดียวกัน ดวงจันทร์จึงบังแสงอาทิตย์ที่ส่องมายังโลก เป็นเหตุให้เห็นดวงอาทิตย์มืดเป็นบางส่วนหรือมืดทั้งหมด” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554: 1247) แต่ในทางความเชื่อโบราณได้ตีความปรากฏการณ์นี้ออกไปในทางสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตบนโลกที่คิดว่าเป็นการกระทำของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทพเจ้าก่อให้เกิดเรื่องเล่าและตำนานสืบทอดมาจนถึงยุคสมัยใหม่ สิ่งหนึ่งที่เป็นเครื่องพิสูจน์ความเชื่อเหล่านี้ คือ พระสูตรในพระพุทธศาสนา สุริยสูตร เป็นพระสูตรที่อยู่ในพระสุตตันตปิฎกของพุทธศาสนาเถรวาทที่พรรณนาเหตุการณ์ราหูอมพระอาทิตย์

ทั้งนี้ พระสูตรดังกล่าวได้ปรากฏในพระสูตรอักษรแมนจูด้วย จากการศึกษาด้านคัมภีร์ของหลินซือฉวน (林士鉉) ได้ศึกษาเรื่อง “จักรพรรดิเฉียนหลงกับสุริยสูตรในพระไตรปิฎกฉบับแมนจู” [乾隆皇帝與《滿文大藏經·救護日食經》] ได้ผลสรุปว่า จักรพรรดิเฉียนหลงมีส่วนสำคัญต่อการแปลพระสูตรดังกล่าวเป็นอย่างมาก เพราะพระสูตรนี้ถูกแปลในรัชสมัยของพระองค์ในวันที่ 14 ตุลาคม ปีเฉียนหลงที่ 40 (16 ธันวาคม พ.ศ. 2318) ซึ่งเกิดปรากฏการณ์สุริยุปราคาถึง 2 ครั้งในปีเดียวกัน ทำให้สรุปอนุมานได้ว่าปรากฏการณ์สุริยุปราคามีผลกระทบต่จักรพรรดิเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษายังระบุอีกว่าไม่พบพระสูตรแปลในฉบับภาษาจีน มีแต่เพียงฉบับภาษาแมนจูเท่านั้น (林士鉉, 2014: 127) การศึกษาของนักวิชาการจีนท่านนี้ จึงเป็นประโยชน์ต่อการนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับสุริยสูตรฉบับเถรวาท

ด้วยเหตุที่กล่าวมานี้ ทำให้ผู้เขียนสนใจศึกษาว่า สุริยสูตรฉบับอักษรแมนจูจะเหมือนหรือต่างกับสุริยสูตรฉบับบาลีแปลไทยของพุทธศาสนานิกายเถรวาทมากน้อยเพียงใด โดยผู้เขียนจะได้นำพระสูตรใน

ฉบับบาลีแปลไทยฉบับของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมาเปรียบเทียบเพื่อให้ได้ข้อสรุปและผลของการศึกษา

ประวัติความเป็นมาของสุริยสูตรฉบับอักษรแมนจู

สุริยสูตรอักษรแมนจูจัดอยู่ใน กล่องเลขที่ 052 หน้าที่ 20b และ 21a (DILA, N/A: 1) ตามรูปแบบการจัดคัมภีร์อักษรแมนจูของอาณาจักรต้าชิงและจัดทำขึ้นในปีที่อาณาจักรเกิดปรากฏการณ์สุริยุปราคา 2 ครั้ง คือในปี พ.ศ. 2318 ส่วนฉบับภาษาบาลีแปลไทย สุริยสูตรจัดอยู่ในเรื่องเล่าประเพณีพระสูตรตันตปิฎกใน คัมภีร์สังยุตตนิกาย เทวตาสังยุตต์ เป็นการพรรณนาเรื่องเทวดาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา มีพระสูตรคู่คือ จันทิมสูตรที่เนื้อเรื่องเหมือนกัน ต่างแต่เพียงตัวละครหลักเท่านั้น (จันทิมเทพบุตร) เป็นพระสูตรที่ใช้กลวิธีการ แต่งแบบบุคลาภิธานให้เทวดาอยู่บนท้องฟ้ามีตัวตนและอารมณ์ความรู้สึก รวมถึงทำให้ปรากฏการณ์ธรรมชาติ มีคุณค่าทางด้านบวกและด้านลบพร้อมกับสอดแทรกเรื่องความศรัทธาทางศาสนา ทั้งนี้ ความคล้ายคลึงกัน ระหว่างสองฉบับนั้น ผู้เขียนได้สืบที่มาพบว่า มีพระสูตรฝ่ายวัชรยานจำนวนหนึ่งได้รับการแปลมาจากคัมภีร์ ฝ่ายเถรวาทในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 14 (ประมาณ พ.ศ. 1900) ได้แก่พระสูตรดังต่อไปนี้

- 1) ธรรมจักรกัปวัตตนสูตร (chos 'khor rab tu bskor ba'i mdo)
- 2) ชาตกนิทาน (skyes pa rabs kyi gleng gzhi)
- 3) อาภานาภียสูตร (lcang lo can gyi pho brang gi mdo)
- 4) มหาสมัยสูตร ('dus pa chen po'i mdo)
- 5) ไมตรียสูตร (byams pa'i mdo) (ตรงกับภาษาบาลีว่า เมตเตยยสูตร เป็นพระสูตรที่กล่าวถึง พระศรีอารยเมตเตยจะมาตรัสรู้บนโลกมนุษย์ในอนาคตกาล อ่านรายละเอียดใน Danial M. Stuart, 2017: xiii-xiv.)

- 6) เมตตภาวนาสูตร (byams pa bsgom pa'i mdo)
- 7) ลิกขานีสังสสูตร (bslab pa lnga'i phan yon gyi mdo)
- 8) ภิรมานันทสูตร (ri'i kun dga' bo'i mdo)
- 9) นันทโปกนันทสูตร (klu'i rgyal po dga' bo nyer dga' 'dul ba'i mdo)
- 10) มหากัสสปสูตร (od srung chen po'i mdo)
- 11) สุริยสูตร (nyi ma'i mdo)
- 12) จันทิมสูตร (zla ba'i mdo)
- 13) มหามงคลสูตร (bkra shis chen po'i mdo) (84000., N/A: 1)

รวมทั้งสิ้น 13 คัมภีร์ ดังนั้น จากการศึกษาการแปลคัมภีร์ของวัชรยาน ทำให้ทราบที่มาว่า สุริยสูตร เป็นพระสูตรในฝ่ายเถรวาทซึ่งต่อมาจึงถูกแปลไปสู่ภาษาทิเบต จากนั้นจึงส่งต่อไปถึงภาษาแมนจู และยังปรากฏความใน พระบรมราชโองการพิเศษที่ 1773 ของจักรพรรดิเฉียนหลง ที่สนับสนุนว่า มีพระสูตรจำนวนหนึ่งได้รับมาจากคัมภีร์บาลีของเถรวาทอย่างชัดเจน ความว่า

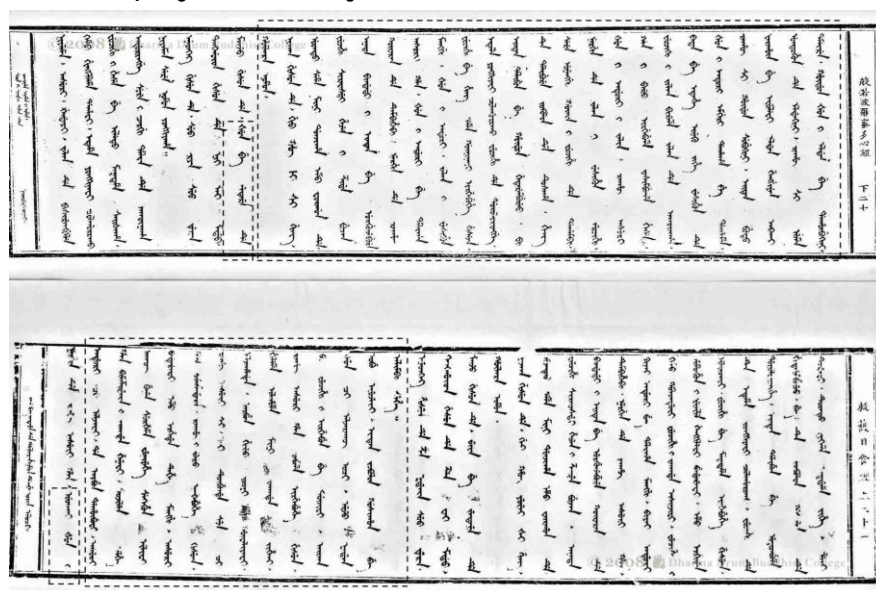
Concerning the Mahāyāna and Hinayāna treatises in altogether 3676 fascicles, and the writings of the later patriarchs of this region [i.e. China], they were not originally taught by the Buddha. (Marcus Bingenheimer, 2012-2013: 207)

จึงสามารถสรุปได้ว่า ในบรรดาคัมภีร์ที่จักรพรรดิเฉียนหลงนำมาแปลนั้นมีทั้งของนิกายมหายาน และนิกายเถรวาทปะปนกัน ข้อมูลเหล่านี้จึงสนับสนุนว่า สุริยสูตรอักษรแมนจู (sun be jeter de hūlara nomun) เป็นพระสูตรจากฝ่ายเถรวาทมาแต่เดิม เริ่มต้นที่ชมพูทวีปแล้วส่งต่อไปยังทิเบต จากนั้นจึงได้เผยแพร่ไปทางอาณาจักรต้าซิงโดยผ่านทางคณะสงฆ์ฝ่ายวัชรยาน ในขณะนั้น พุทธศาสนานิกายวัชรยานได้รับความนิยมในทิเบตเป็นอย่างสูงและเป็นนิกายที่รับอิทธิพลจากทั้งนิกายมหายาน (สันสกฤต) และนิกายเถรวาท (บาลี) ตามที่ มาร์คัส บินเกนไฮเมอร์ (Marcus Bingenheimer) ระบุว่า จักรพรรดิเฉียนหลงทรงงานร่วมกับพระลามะจากทิเบตนามว่า “ฉางจา-ชุกทุทุ ที่สอง” (the 2nd Changja Qutughtu) แปลพระสูตรจากอักษรทิเบตมาเป็นอักษรจีน แมนจู และมองโกล (Marcus Bingenheimer, 2012-2013: 207) ดังความตอนหนึ่งว่า

The emperor and the lama had studied Sanskrit together in their youth some time before Hongli had been designated emperor and their close and, by all accounts, friendly relationship played a crucial role in the use of Tibetan Buddhism at the Qianlong court. (Marcus Bingenheimer, 2012-2013: 206)

สมัยนั้นราชสำนักแมนจูใช้ภาษาราชการทั้งสิ้น 4 ภาษา ได้แก่ แมนจู จีน มองโกลเลีย และทิเบต (Marcus Bingenheimer, 2012-2013: 206) เป็นเหตุผลให้จักรพรรดิเฉียนหลงทรงสนพระทัยในด้านการแปลพระคัมภีร์เป็นภาษาต่างๆ เป็นพิเศษ เพราะในแว่นแคว้นของพระองค์ประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติทั้งคนแมนจู คนจีนฮั่น คนมองโกลเลีย และคนทิเบต การแปลคัมภีร์เป็นภาษาเหล่านั้นจึงเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่งานด้านพระศาสนาของพระองค์ไปยังประชาชนทุกหมู่ในแว่นแคว้น ความสามารถด้านภาษาของพระองค์จึงเป็นประโยชน์ต่อทั้งงานฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักรในเวลาเดียวกัน

ภาพที่ 1: สุริยสูตรอักษรแมนจู



เนื้อเรื่องสุริยสูตรระหว่าง 2 คัมภีร์

ผู้เขียนได้ค้นคว้าสุริยสูตรฉบับอักษรแมนจูที่ถอดความเป็นอักษรโรมัน (林士鉉, 2014: 133-134) และมีคำแปลเป็นภาษาอังกฤษ (Tales of Manchu Life, 2015: 1) และเพื่อง่ายต่อการศึกษาผู้เขียนจึงได้นำสุริยสูตรฉบับบาลีแปลภาษาไทย (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 91: 97-98) มาจัดไว้คู่กันโดยแบ่งออกเป็น 7 ตอน ดังต่อไปนี้

	ฉบับภาษาแมนจู	ฉบับบาลีแปลไทย (เถรวาท)
0.	<i>śun be jetere de hūlara nomun.</i> A sutra told when the sun was eaten.	สุริยสูตร
1.	<i>uttu seme mini donjiha</i> Thus have I heard.	(ไม่ปรากฏ)
2.	<i>emu forgon de. fucihi sirawasdi hecen i dzida bujan anata bindadi i eiten be urgunjebure kūwaran de tembihebi.</i> At one time, the Buddha was dwelling in the Dzida woods of the city of Sirawasdi, in the place-of-enjoying-all-things of Anata Bindadi. <i>nergin de rahū asuri han. śun i enduri be daliha manggi.</i> At that time, after Rahū, king of the Asuri, had concealed the sun,	เรื่องเกิดที่ กรุงสาวัตถี สมัยนั้น สุริยเทพบุตรถูกอสุรินทราหูเข้าจับตัวไว้
3.	<i>śun i enduri. jalan i wesihun fucihi be hing seme gūninafi irgebuhe gisun.</i> the sun god sincerely remembered the revered Buddha of the world and said: <i>eteme yongkiyafi colgoroko fucihi de dorolorongge.</i> “Hail to the all-victorious and prominent Buddha! <i>eiten dalibun be ukcabume geterembureo.</i> Would you please remove all obstacles quickly? <i>bi te dalibure jobolon de tuśaha.</i> I am currently suffering from the sun being concealed. <i>hing sere unenggi gūnin i fucihi de dahambi.</i> I will sincerely submit to the Buddha.”	ครั้งนั้น สุริยเทพบุตรระลึกถึงพระผู้มีพระภาค ได้กล่าวคาถาขึ้นในเวลานั้นว่า “ข้าแต่พระพุทธเจ้าผู้แก้วกัฏฐ์ ข้าพระองค์ตกอยู่ในภาวะคับขัน ขอพระองค์จงเป็นสโรจนแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด”
4.	<i>nergin de jalan i wesihun fucihi. śun i enduri i jalin. rahū asuri han i baru irgebume wasimbuha hese.</i>	ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงปรารภสุริยเทพบุตร ได้ตรัสกับอสุรินทราหูด้วย

	So the revered Buddha of the world, on behalf of the sun god, spoke to Rahû, king of the Asuri: <i>fucihi i jilan bireme jalan de akūnaha.</i> “The compassion of the Buddha has reached the whole world. <i>bata be etehe ineku jihe wesihun de šun i enduri emgeri dahaha be dahame.</i> Because the sun god now follows the revered thus-come who-has-vanquished-the-enemy, <i>rahû si hūdun subukini.</i> Rahû, quickly let [the blockade] be removed! <i>eiten butu farhūn be efulefi elden genggiyen abkai untuhun de eldekini.</i> Let every obscurity be destroyed and a bright light shine in the sky! <i>rahû si ume dalire.</i> Rahû, do not conceal [the sun]! <i>hūdun šun i elden be dahūbukini.</i> Let the light of the sun be restored quickly!”	พระศาสดาว่า “พระพุทธรเจ้าทั้งหลายเป็นผู้อนุเคราะห์สัตว์โลก สूरียเทพบุตรถึงตลาคตผู้เป็นพระอรหันต์เป็นสรณะราหู ท่านจงปล่อยสूरียเทพบุตรเสียเถิด สूरียเทพบุตรเป็นผู้ส่องแสง ทำความสว่างในที่มืดมิด ท่านอย่าอมสूरียเทพบุตรผู้เที่ยวไปในอากาศเลย”
5.	<i>uthai šun i enduri ci aljaḡi. da arbun dahūbūfi.</i> At that moment, Rahû left the sun god and its previous form was restored. <i>asuri han bimadzidara i jakade geneḡi.</i> He went before Bimadzidara, king of the Asuri, <i>mujilen elhe akū beye šurgeme funiyehe sehehun ilifi bedereḡi emu ergide tehe manggi.</i> his mind was troubled, his body was trembling and his hair was raised on its head. After he sat on one side,	ลำดับนั้น อสุรินทราหูปล่อยสूरียเทพบุตร แล้วก็เร่งรีบเข้าไปหาท้าวเวปจิตติจอมอสูรถึงที่อยู่ เป็นผู้เศร้าสลดใจ เกิดขนพองสยองเกล้า ได้ยืนอยู่ ณ ที่สมควร
6.	<i>asuri han bimadzidara. rahû i baru irgebuhe gisun.</i> Bimadzidara, king of the Asuri, said: <i>rahû asuri si. ai turgunde šun ci aljahade. arbun giru yooni gūwaliyaḡi. geleme olhome mini jakade jihenī.</i>	ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวกับอสุรินทราหูผู้ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ด้วยคำภาว่า “ราหู ทำไมท่านจึงรีบปล่อยสूरีย

	“Rahû! Why, when leaving the sun, has your whole appearance changed? And why did you come to me being fearful?”	เทพบุตรเสียเล่า ทำไมท่านจึงเศร้าสลดใจ มายืนกลัวอยู่เล่า”
7.	<i>rahû asuri han jabume irgebuhe gisun.</i> Rahû, king of the Asuri, answered: <i>bi fucihi i irgebun be donjifi.</i> “I heard the words of the Buddha saying: <i>aika šun ci aljarakû oci. uju nadan ubu efufjefi. eiten jobolon gosihon be alimbi sehe:</i> ‘if you do not leave the sun, I will break your head into seven pieces and you will experience every kind of suffering.’”	อสุรินทราหูกล่าวว่า “ข้าพเจ้าถูกขับด้วยคาถาของพระพุทธเจ้า หากข้าพเจ้าไม่พึงปล่อยสุริยเทพบุตร ศีรษะของข้าพเจ้าพึงแตก 7 เลี่ยง มีชีวิตอยู่ก็จะไม่ได้รับความสุขเลย”

เมื่อนำพระสูตรทั้งสองฉบับมาเปรียบเทียบ จะเห็นความคล้ายกันโดยแทบจะไม่ต่างกันในเรื่องฉบับบาลีแปลไทยสืบสายมาจากพระไตรปิฎกเถรวาทที่สืบทอดมาจากลังกา ส่วนฉบับอักษรแมนจูสืบทอดมาแต่ภาษาทิเบตที่กำลังมีอิทธิพลในราชสำนักต้าซิง ต่อไปนี้เป็นการเปรียบเทียบในรายละเอียดของพระสูตร

1) เปรียบเทียบการใช้ภาษาแทนสถานที่และบุคคล

ลักษณะการประพันธ์ของคัมภีร์แต่ละฉบับย่อมต้องมีข้อแตกต่างกันอยู่บ้างไม่มากนักน้อย ในส่วนนี้ผู้เขียนจะขอยกคำศัพท์สำคัญในสุริยสูตรที่ปรากฏในคัมภีร์อักษรแมนจูมาศึกษา ผู้เขียนจะใช้พจนานุกรมภาษาแมนจู-ภาษาอังกฤษ (Manju Nikan Inggiri Gisun i Buleku Bithe) ของ ดับเบิลยู. ปอเกต์ (W. Porquet, 2012) ทั้งนี้ การศึกษาในส่วนนี้จะทำให้ได้ทราบถึง ศิลปะการใช้คำและการเรียบเรียงในภาษาแมนจูโดยนำภาษาบาลีแปลไทยมาเทียบกัน

1.1) การใช้คำบ่งบอกสถานที่ มีทั้งการทับศัพท์ภาษาสันสกฤตและภาษาท้องถิ่น

- dzida bujan คือ สวนเจ้าเซต, เซตวัน สันนิษฐานว่าน่าจะประกอบด้วยคำทับศัพท์ภาษาทิเบตหรือแมนจูที่ตรงกับคำว่า Jeta (เชตเว) ในภาษาสันสกฤต บวกกับคำภาษาแมนจูว่า bujan ที่แปลว่า ป่า

- sirawasdi hecen คือ เมืองสาวิตตี ที่มาจากคำสันสกฤต *Śrāvastī* (สรวาสตี) ซึ่งฉบับทิเบตหรือแมนจูน่าจะรับมาแปลงเป็นสำเนียงท้องถิ่น บวกกับคำว่า hecen ในภาษาแมนจูที่แปลว่า เมือง

- anata bindadi คือ อนาถปิณฑิกเศรษฐี สันนิษฐานว่าอาจเป็นการทับศัพท์คำสันสกฤต *Anāthapiṇḍada* (อนาถปิณฑะ) แล้วมาแปลงเป็นสำเนียงทิเบตหรือแมนจูในภายหลัง

1.2) คำแทนตัวละคร พระสูตรนี้ประกอบไปด้วยตัวละคร 4 ตัว ที่กล่าวคาถาสั้นๆ ไม่กี่คาถาในฉบับแมนจูจะใช้คำในภาษาของตนบ้าง ใช้ทับศัพท์ภาษาสันสกฤตบ้าง ดังนี้

- Fucihi แปลว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นคำที่ชาวแมนจูใช้เรียกแทนพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในพระสูตร จัดเป็นคำท้องถิ่นในภาษาแมนจู

- Rahū asuri แปลว่า อสุรินทราหู ประกอบจากคำว่า Rahū หมายถึง พระราหูซึ่งเป็นอสูรองค์หนึ่ง เป็นชื่อเฉพาะหรือวิสามัญญนาม และคำว่า asuri แปลว่า อสูร หรืออริของเหล่าเทพ ทั้งสองคำเป็นการทับศัพท์ในภาษาสันสกฤตมากกว่าจะเป็นภาษาท้องถิ่น

- Sun i enduri แปลว่า สุริยเทพบุตร ประกอบด้วยคำว่า Sun แปลว่า พระอาทิตย์, สุริยะ เป็นภาษาแมนจู รวมกับคำว่า enduri ในภาษาแมนจู แปลว่า เทพเจ้า

- Asuri han bimadzidara แปลว่า ท้าวเวจิตติจอมอสูร ประกอบจากคำว่า Asuri ที่ทับศัพท์จากภาษาสันสกฤต บวกคำว่า han ในภาษาแมนจู แปลว่า จักพรรดิ, ราชา และคำว่า bimadzidara หมายถึง เวจิตติ ซึ่งเป็นชื่อเฉพาะโดยใช้ทับศัพท์สันสกฤตในภาษาทิเบตหรือแมนจู

แม้สุริยสูตรจะบันทึกเป็นภาษาแมนจูและอักษรแมนจูเป็นหลัก แต่ก็มีจุดสังเกตคือลักษณะการใช้คำศัพท์ที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอก กล่าวคือ การใช้คำศัพท์ในพระสูตรนับอักษรแมนจูมักใช้การทับศัพท์ในภาษาสันสกฤตมากกว่าภาษาบาลี โดยเฉพาะคำที่เป็นชื่อเฉพาะจะใช้การทับศัพท์เป็นสำเนียงท้องถิ่นอย่างแมนจูที่อาจได้รับอิทธิพลจากภาษาทิเบตอีกต่อหนึ่ง ผู้เขียนจึงเลือกใช้คำว่า “หรือ” เพื่อเป็นการสันนิษฐานตามข้อมูลที่พบ

2) เปรียบเทียบลำดับการเรียบเรียงเหตุการณ์ของเรื่อง

เมื่อเปรียบเทียบพระสูตรในข้อที่ 7 พบว่า ในฉบับแมนจูระบุว่า พระพุทธเจ้าทรงตรัสคำเตือนต่ออสุรินทราหูด้วยพระองค์เองว่า “ข้าพเจ้าได้ยินพระพุทธองค์ตรัสว่า ‘ถ้าเธอไม่ปล่อยพระอาทิตย์ เราจะทำให้หัวของเธอแตกเป็น 7 เลี่ยง และ เธอจะได้รับแต่ความทุกข์นานาประการ’” แปลมาจากประโยคภาษาอังกฤษที่ว่า

“I heard the words of the Buddha saying: ‘if you do not leave the sun, I will break your head into seven pieces and you will experience every kind of suffering.’ ”

ส่วนในฉบับบาลีแปลไทยระบุแตกต่างออกไป ความว่า

อสุรินทราหูกล่าวว่า “ข้าพเจ้าถูกขับด้วยคาถาของพระพุทธเจ้า หากข้าพเจ้าไม่พึงปล่อยสุริยเทพบุตร ศีรษะของข้าพเจ้าพึงแตก 7 เลี่ยง มีชีวิตอยู่ก็จะได้ไม่ได้รับความสุขเลย”

ฉบับบาลีแปลไทยไม่ได้ระบุว่า พระพุทธองค์ทรงกล่าวเตือนโดยตรง แต่เป็นเพียงตัวราหูเองที่กล่าวว่า ถ้าได้ยินคาถาศีรษะจะแตกเป็นเจ็ดเสี่ยง หมายความว่า พระองค์มิได้ทรงกระทำให้ศีรษะของราหูแตกเองโดยตรง แต่การได้ยินเพียงคาถาของพระพุทธเจ้าก็ทำให้ศีรษะแตกได้ ซึ่งต่างกับฉบับอักษรแมนจูที่ระบุว่า “เรา” จะทำให้หัวของเธอแตกเป็นเจ็ดเสี่ยง

และสำหรับส่วนที่ 1 และ 2 ที่เป็นบทเกริ่นนำ ในพระไตรปิฎกบาลีแปลไทย มิได้พรรณาสถานที่ไว้อย่างละเอียดเช่นในฉบับภาษาแมนจูที่ระบุว่า ข้าพเจ้าได้ยินมาอย่างนี้ว่า (บาลี คือ เอวัมเม สุตัง) ข้าพเจ้าในที่นี้คือพระอานนท์ที่เป็นผู้สาธยายพระสูตรต้นตปิฎกและประโยคนี้ก็เป็นเอกลักษณ์ของพระสูตรในพระพุทธศาสนา ในฉบับอักษรแมนจูจะระบุสถานที่ละเอียดกว่า คือ วัดเซตวัน ระบุเมือง คือ สาวัตถิ และระบุเจ้าของสถานที่ คือ อนาถปิณฑิกเศรษฐี ต่างจากในฉบับบาลีแปลไทยที่ระบุเฉพาะเมืองสาวัตถิเท่านั้น

วิเคราะห์ พระสูตรสองฉบับมีลักษณะเหมือนหรือต่างกันได้อย่างไร

เมื่อวิเคราะห์จากการใช้คำศัพท์ในพระสูตรแล้วจะพบว่า คำศัพท์ที่ใช้ในสุริยสูตรฉบับอักษรแมนจู ประกอบไปด้วยคำในภาษาแมนจูและคำทับศัพท์สันสกฤต ผู้เขียนมีความเห็นว่า ที่เป็นเช่นนั้นเพราะการแปลพระสูตรทางพุทธศาสนามักจะต้องแปลให้ผู้อ่านซึ่งเป็นคนท้องถิ่นเข้าใจ จึงมีความจำเป็นที่ว่า จักรพรรดิและองค์ลามาทิเบตจะต้องใช้คำศัพท์และรูปแบบไวยากรณ์ของภาษาแมนจูเป็นหลัก คือ ใช้ภาษาแมนจูเป็นส่วนใหญ่ จากนั้นการใส่คำทับศัพท์จะกระทำอย่างจำเป็นคือหลีกเลี่ยงไม่ได้โดยเฉพาะคำที่เป็นชื่อเฉพาะหรือวิสามัญญนามอย่าง dzida (เซตะ) หรือ sirawasdi (สาวัดถิ) หรือ anata bindadi (อนาถบิณทิกะ) หรือ Rahū asuri (อสุรินทราหู) หรือ bimadzidara (เวบจิตติ) คำทับศัพท์เหล่านี้ล้วนแปลมาจากภาษาทิเบตซึ่งเป็นต้นฉบับ

เป็นที่ทราบกันว่า คัมภีร์ทิเบตเป็นของนิกายวัชรยานที่รับอิทธิพลของพุทธศาสนาฝ่ายเหนือหรือมหายานมาเป็นส่วนใหญ่ แต่จากการสืบค้นในคัมภีร์สายพระสูตรส่วนหนึ่ง วัชรยานก็รับอิทธิพลทางคัมภีร์จากทางเถรวาทซึ่งเป็นฝ่ายใต้ด้วย ดังเช่น 13 พระสูตรที่ได้แสดงไว้ในข้างต้น ส่วน สุริยสูตร มีชื่อปรากฏในภาษาทิเบตว่า རྩ་མའི་མདོ ຫຼື nyi ma'i mdo จึงเป็นข้อพิสูจน์ว่า สุริยสูตรฉบับอักษรแมนจูกับฉบับบาลีแปลไทยมีรากเดียวกันโดยปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อเรื่องและการลำดับเรื่องเหมือนกัน จะแตกต่างกันที่ชื่อเฉพาะที่จำต้องทับศัพท์เพราะได้รับอิทธิพลจากภาษาสันสกฤตอันเป็นธรรมเนียมการบันทึกคัมภีร์ของมหายานและวัชรยาน

ทั้งนี้ สุริยสูตรเป็นพระสูตรขนาดสั้นที่กล่าวถึงตัวละครเพียง 4 ตัว คือ พระพุทธเจ้า อสุรินทราหู สุริยเทพบุตร และท้าวเวจิตติจอมอสูร กล่าวถึง เหตุการณ์เดียวคือ อสุรินทราหูอมสุริยเทพบุตร แต่ด้วยความที่มีศรัทธาที่สุริยเทพบุตรมีต่อพระพุทธเจ้า สุริยเทพได้อาราธนาบารมีของพระองค์โดยขอพระองค์เป็นที่พึ่ง ไม่นานหลังจากนั้น อสุรินทราหูก็ยอมปล่อยสุริยเทพบุตรให้ส่องแสงตามเดิม ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในสมัยโบราณเรื่องสุริยุปราคาเป็นเรื่องเล่าชนิดหนึ่งที่จัดเป็นนิยายปรัมปราประกอบดับเทพปกรณัม เมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามามีอิทธิพลในดินแดนที่เชื่อเรื่องเหล่านี้จึงเกิดการใช้เรื่องเล่าเดิมมาประสมกับเรื่องศรัทธาทางศาสนา เพราะการใช้เรื่องเล่าที่เข้าใจได้ง่ายอยู่แล้วมาประกอบ ย่อมเข้าถึงผู้ฟังได้ดีกว่าการสร้างเรื่องเล่าใหม่ ดังนั้น ด้วยความเชื่อบวกความศรัทธาจึงเกิดเรื่องเล่าปรัมปราชนิดปุคฺลาพิชฐานที่มุ่งสู่การยอมรับนับถือพระรัตนตรัยอันเป็นวัตถุประสงค์ของการเผยแผ่พระศาสนา

การเผยแผ่พุทธศาสนาจากทิเบตส่งต่อสุริยสูตรซึ่งมีลักษณะคล้ายกับมนต์โดยพุทธศาสนานิกายวัชรยานในทิเบตมีมนต์เป็นของตนเองคล้ายกับบทพระปริตรของเถรวาท เรียกว่า ธาณิ ดังความที่ว่า

And according to the Vajrayāna that clearly identifies dhāraṇī as mantra, a dhāraṇī 'is a vessel that bears, holds, preserves, and contains a linguistic space that is occupied by the force of some enlightened being' (Glenn Wallis, 2002: 30)

เมื่อพระสูตรถูกส่งต่อมายังแผ่นดินต้าซิง จักรพรรดิเขียนลงทรงถอดความและแปลเป็นฉบับอักษรแมนจูอีกทอดหนึ่ง สุริยสูตรฉบับอักษรแมนจูจึงอาจนำมาใช้เป็นธารณิมนต์เพราะความที่เนื้อหาไม่ยาวมากและพรรณนาอย่างตรงไปตรงมาสอดคล้องกับเหตุการณ์ในขณะนั้น จักรพรรดิเขียนลงน่าจะส่งเสริมหรือบังคับให้

ทั้งนักบวช ราชสำนัก ข้าราชการ และประชาชนสาธยายสุริยสูตร เพราะเหตุการณ์สุริยุปราคาที่เกิดขึ้น 2 วาระ ในปีดังกล่าวส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจของพระองค์รวมถึงผู้คนในแว่นแคว้น จักรพรรดิผู้ซึ่งมีทั้งความเชื่อในโหราศาสตร์ โชคลาง และความศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงน่าจะใช้การสวดมนต์เป็นเครื่องมือเพื่อปลอบประโลมสังคมโดยรวมภายใต้สถานการณ์ที่เชื่อได้ว่าเป็นภัยแก่แผ่นดิน เหตุการณ์สุริยุปราคาแม้จะเกิดขึ้นเพียงไม่นานแต่ก็ทำให้พระสูตรอักษรแมนจูประดิษฐานอย่างมั่นคงหลังจากนั้น

สรุป

สุริยสูตรในฉบับภาษาแมนจูเกิดขึ้นจากการส่งเสริมของพระเจ้าจักรพรรดิเฉียนหลงแห่งจักรวรรดิต้าชิง พระสูตรถูกแปลขึ้นในสถานการณ์พิเศษคือในปีที่แผ่นดินต้าชิงเกิดสุริยุปราคาถึง 2 ครั้ง ด้วยคนในสมัยดังกล่าวยังมีความเชื่อเรื่องโชคลางที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ธรรมชาติโดยเฉพาะเทพะวัตถุนท้องฟ้า ทำให้เกิดทัศนคติในทางลบที่มีต่อเหตุการณ์สุริยุปราคา จักรพรรดิเฉียนหลงมีความศรัทธาและสนพระทัยในพระพุทธศาสนาแบบวัชรยาน ทรงสนับสนุนพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบต ด้วยสาเหตุนี้ จักรพรรดิจึงร่วมมือกับองค์ลามะผู้เป็นเถระกระทำการแปลสุริยสูตรจากอักษรทิเบตเป็นอักษรแมนจู โดยสันนิษฐานว่าน่าจะมิวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการสาธยายมนต์บทนี้ขึ้นเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจและเป่าปัดเภทภัยที่เกิดจากสุริยคราส ลักษณะการสาธยายมนต์ในแบบมหายานจะเรียกว่า ธารณี ซึ่งเปรียบเหมือนการสาธยายมนต์ของเถรวาท แต่ของเถรวาทจะนิยมสาธยายพระปริตร และเมื่อนำสุริยสูตรมาเปรียบเทียบกับฉบับบาลีแปลไทยก็พบว่าไม่ต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญ มีการใช้คำทับศัพท์ภาษาสันสกฤตปะปนกับคำภาษาแมนจูด้วยส่วนตัวละครและการดำเนินเรื่องเหมือนกันทุกประการ ที่เป็นดังนั้นก็เพราะว่า สุริยสูตรฉบับอักษรแมนจูกับฉบับบาลีแปลไทยมาจากคัมภีร์ฝ่ายเถรวาทเช่นเดียวกัน แต่ของฉบับแมนจูรับต่อมาจากวัชรยานของทิเบตซึ่งใช้ภาษาสันสกฤตในการบันทึกคัมภีร์ ทำให้มีชื่อเฉพาะที่ใช้ภาษาสันสกฤตทับศัพท์ปนกับการใช้ภาษาแมนจูท้องถิ่นในพระสูตร

เอกสารอ้างอิง (References)

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- 84000: Translating the Words of the Buddha. Thirteen late translated sutras. [Online]. Source: <https://read.84000.co/section/O1JC114941JC14714.html> [23 March 2023].
- Bingenheimer, Marcus. "History of the Manchu Buddhist Canon and First Steps towards its Digitization". Central Asiatic Journal, Vol. 56 (2012-2013).
- Dharma Drum Institute of Liberal Arts (DILA). Manchu Canon Image Archive. [Online]. Source: <http://buddhistinformatics.dila.edu.tw/manchu/images.php> [23 March 2023].
- M. Stuart, Danial. (2017) The Stream of Deathless Nectar. The Short Recension of the Amatarasadhāra of the Elder Upatissa. A Commentary on the Chronicle of the

Future Buddha Metteyya With a Historical Introduction. Bangkok: Fragile Palms Leaves Foundation.

Tales of Manchu Life. Sun Eclipse in the Manchu Kangyur. [Online]. Source: <https://talesofmanchulife.wordpress.com/2015/09/15/sun-eclipse-in-the-manchu-kangyur/> [23 March 2023].

林士鉉. “乾隆皇帝與《滿文大藏經·救護日食經》”. 故宮學術季刊, Volume 32 Issue 1 (September 2014).

การพัฒนาชุมชนด้านการจัดการขยะรีไซเคิลโดยพระสงฆ์*

Community Development in Recycled Waste Management by Monks

พระธีรวัฒน์ ภัททมโม (ศิริบุตร)¹

Phra Thirawat Bhaddadhammo (Siribut)¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

Corresponding Author, E-mail: 6505105009@mcu.ac.th¹

บทคัดย่อ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ที่มีต่อชุมชนเริ่มลดลงทุกที และส่งผลกระทบโดยตรงต่อวัดที่เคยมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัดและชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นตัวกลางของคนในชุมชนให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนด้วยความยั่งยืน โดยการให้ความรู้และความเข้าใจต่อกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยอย่างถูกต้อง พร้อมทั้งเป็นการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตคนในยุคใหม่ ด้วยการนำหลัก 3 R ด้วยการใช่วิธีคิดดำเนินชีวิตด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ นั้นเป็นผู้มีเหตุผล รู้จักใช้ความคิดในการกระทำ ด้วยหลักธรรมแห่งความเจริญในชีวิต คือ จักร 4 และหลักการทำงานที่จะสำเร็จต้องมีคุณธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 พระสงฆ์ในปัจจุบันมีบทบาทสำคัญต่อบ้าน-วัด-โรงเรียน (บวร) ภายในชุมชน พระสงฆ์จะต้องนำกระบวนการกำจัดขยะรีไซเคิล ซึ่งมีการเปลี่ยนบริบทใหม่ให้สอดคล้องต่อเหตุการณ์ภายในชุมชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้วยการจัดการขยะรีไซเคิลให้ถูกต้อง ทำให้เกิดประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมาย และเกิดประโยชน์ต่อคนภายในชุมชนที่ดีและยั่งยืน

คำสำคัญ: บทบาทหน้าที่พระสงฆ์; การพัฒนาชุมชนด้วยขยะรีไซเคิล

Abstract

From past to present from the situation of the outbreak of COVID-19 have a wide impact on people within the community The roles and duties of the monks towards the community began to diminish. And directly affecting temples that used to play an important role in building good relationships between temples and communities. The monks act as intermediaries for everyone in the community to participate in various activities. in order to develop communities to be more livable and sustainable by providing knowledge and understanding of the process of waste management properly. as well as changing the way of

*Received November 24, 2023; Revised January 19, 2024; Accepted January 19, 2024

life in the new era By applying the concept with the 3 R principles, with the way of thinking according to the Buddhist principles in living life with the 7 Sappuridhamma teachings, which can be considered Whoever is regarded as a good person in Buddhism be reasonable Knowing how to use thought in action, progress with the principles of prosperity in life, which are the four disciples, and the principles for successful work must be committed to morality, having the four powers of power. School (Baworn) within the community, monks must adopt the concept and methods of recycling waste disposal. which the monks in modern times need to adjust the context to be in line with current events with an effort to push people within the community to participate in community development. with the proper management of recyclable waste cause efficiency and effectiveness to meet the goals and maximize the benefits to people within the community for a long-term good environment

Keywords: the role of the clergy; Community development with recycled waste

บทนำ

วัด หรือ อาราม เรียกได้ว่าเป็น ศาสนสถานของศาสนาพุทธ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีต่างๆและกิจกรรมทางศาสนา รวมทั้งเป็นสถานที่พักผ่อนท่องเที่ยวที่ดีทางจิตวิญญาณ เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการด้านต่างๆท่ามกลางกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทำให้คนต้องเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นการใช้ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) การดำเนินกิจกรรมภายในวัดเปลี่ยนไป อาทิ การถวายอาหารที่ใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติกกล่องโฟมการถวายสังฆทานที่มีได้คำนึงถึงคุณภาพและการใช้ประโยชน์การใช้พวงหรีดที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ต่อได้ พฤติกรรมดังกล่าวส่งผลกระทบต่ออนามัย รวมทั้งสภาพแวดล้อมภายในวัด หากผู้นำศาสนามีความรู้ความเข้าใจในการจัดการสิ่งแวดล้อม และสามารถเป็นตัวอย่างเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้

ย่อมจะเป็นการสร้างเครือข่ายสำคัญที่สามารถขับเคลื่อนด้วยการดูแลรักษาหรือการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ในปัจจุบันการใช้งานทรัพยากรต่าง ๆ ด้านการอุปโภคบริโภค ทั้งในการเกษตรกรรม และด้านอุตสาหกรรม จนกลายเป็นการนำไปใช้ประกอบอาชีพ ทำธุรกิจต่างๆ โดยในการนำไปใช้ในด้านต่างๆ อาจส่งผลกระทบต่อทำให้เกิดขยะจำนวนมากยิ่งขึ้น จนเป็นสิ่งปฏิกูล อาทิ สิ่งของเหลือใช้ หรือสิ่งของที่ใช้แล้ว ดังนั้น ขยะจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดมลพิษ และทำลายสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อชุมชน ดังนั้น คนในชุมชน รวมทั้งองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนให้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการขยะรีไซเคิล ทั้งการจัดเก็บ การย้าย การทำลาย และการจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการขยะ

ความหมาย ประเภทของขยะมูลฝอยที่จำแนกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ขยะย่อยสลายได้ ขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำมาหมักทำปุ๋ยได้
2. ขยะรีไซเคิล ขยะมูลฝอยที่ยังใช้ได้และสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้
3. ขยะอันตราย ขยะที่มีสารเคมีเจือปน เช่น แบตเตอรี่ต่างๆ กระป๋องบรรจุภัณฑ์สารเคมี
4. ขยะทั่วไป จำพวกเศษกระดาษ ขอนุ่นมูลูกอม ถุงพลาสติกบรรจุผงซักฟอก พลาสติกห่อลูกอม ของอาหารกึ่งสำเร็จรูป โฟม

การจัดการขยะโดยพระสงฆ์ ซึ่งพระสงฆ์กับหน่วยงานราชการทุกภาคส่วนรวมในชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการรักษาสสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน-วัด-โรงเรียน (บวร) ทำให้คนในชุมชนมีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเป็นระบบด้วยการร่วมกันรักษาความสะอาดในชุมชน ตลอดจนเป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งศึกษาหาความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมพร้อมทั้งเป็นศูนย์กลางการเชื่อมต่อระหว่างชุมชน ให้เกิดความเข้าใจ และนำหลักการจัดการขยะไปใช้อย่างถูกวิธีด้วยการเริ่มจากบ้าน-วัด-โรงเรียน (บวร) ในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ด้านทางกายภาพความสะอาดขั้นต้น หรือที่เรียกว่า "สุทธิ" นี้ เป็นความสะอาดภายนอกให้สว่าง ปัญญา นตฺถิ ปญฺญาสมา อาภา แสงสว่างยิ่งกว่าปัญญาไม่มี ทำให้บุคคลเหล่านั้นได้แสงสว่างทางปัญญา เกิดความสงบทางใจ เพื่อนำไปฝึกปฏิบัติตนด้วยการใช้ชีวิตแบบการชำระล้างจิตใจ แสวงหาความสงบภายใน รู้จักปล่อยวาง มองโลกด้านกุศลกรรม และงานสาธารณกุศล เช่น ห้องน้ำ ศาลาการเปรียญ เพื่อเป็นการลดปริมาณของขยะที่อาจจะเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ด้วยการจัดการสุขาภิบาลตามหลักโภชนาการ เพื่อส่งผลดีต่อสุขอนามัยและสุขภาพที่ดีของพระสงฆ์มากยิ่งขึ้น (สำนักอนามัยและสิ่งแวดล้อม, 2562 : 4)

เส้นทางการจัดการขยะ 4 ประเภท คนส่วนน้อยมีการแยกขยะที่น้อยมาก จึงทำให้ปริมาณขยะต่อวันเพิ่มขึ้นและจำนวนถังขยะที่ไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงต้องมีวิธีการแยกขยะออกเป็น 4 ประเภท เพื่อให้ง่ายต่อการนำกลับมาใช้ประโยชน์ และการนำไปกำจัด เพื่อคัดแยกออกมาจะไม่เกิดปัญหาปนเปื้อนกับขยะอินทรีย์ และง่ายต่อการนำไปรีไซเคิล เพื่อแปรรูปเป็นวัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ ขยะอินทรีย์หรือขยะย่อยสลายได้จะนำไปทำปุ๋ยหมัก นอกจากนี้ขยะอันตรายที่เจือปนสารโลหะหนัก ปรอท ตะกั่ว และสารหนู ปนเปื้อนดิน น้ำ อากาศ จนก่อให้เกิดอันตรายในระยะยาว

ปัญหาขยะในสังคมปัจจุบัน เกิดจากขาดความรับผิดชอบ ขาดจิตสำนึก ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการการกำจัดขยะ ด้วยการทิ้งไม่เป็นที่จนทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กระทั่งส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นขยะที่ทิ้งรวมกัน ไม่มีการคัดแยกประเภท จนกระทั่งก่อให้เกิดปัญหาขยะล้นวัด เป็นพื้นที่ภายในวัดที่มีขนาดเล็ก จำนวนคนคัดแยกขยะไม่เพียงพอต่อขยะที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจึงทำให้เกิดปัญหาขยะตกค้างภายในวัด (ดร.อนุวต กระจ่าง และคณะ, 2558 : 241 – 259)

จากสภาพปัญหาขยะในชุมชนคุณธรรมวัดขามใหญ่ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จากข้อมูลการศึกษาเกี่ยวกับปริมาณของขยะมูลฝอยต่อคนต่อครอบครัวในชุมชนคุณธรรมวัดขามใหญ่ ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี นั้นแต่ละครัวเรือนมีขยะมูลฝอยทุกชนิดรวมกันโดยเฉลี่ย 1.98 ก.ก./ครัว/วัน โดยขยะแต่ละประเภทพบในครัวเรือนสามารถจำแนกได้ดังนี้

ขยะเปียกหรือขยะอินทรีย์ ประกอบด้วย

- 1) เศษอาหาร เศษข้าว เศษขนม ค่าเฉลี่ย 0.23 ก.ก./ครัว/วัน

2) เศษเนื้อสัตว์/หมู/ปลา/กุ้ง/หอย/ปู/ไข่ ค่าเฉลี่ย 0.15 ก.ก/ครัว/วัน

3) เศษพืช ผัก ผลไม้ ค่าเฉลี่ย 0.14 ก.ก/ครัว/วัน

4) เศษใบไม้ ใบตองห่ออาหาร ค่าเฉลี่ย 0.18 ก.ก/ครัว/วัน

ขยะรีไซเคิล ประกอบด้วย

1) ขวดพลาสติกต่างๆ ค่าเฉลี่ย 0.17 ก.ก/ครัว/วัน

2) ขวดแก้วต่างๆ ค่าเฉลี่ย 0.14 ก.ก/ครัว/วัน

3) กล่อง/ลังกระดาษ ค่าเฉลี่ย 0.11 ก.ก/ครัว/วัน

4) กระดาษหนังสือพิมพ์/กระดาษต่างๆ ค่าเฉลี่ย 0.084 ก.ก/ครัว/วัน

5) กระป๋องใส่เครื่องดื่มต่างๆ ค่าเฉลี่ย 0.07 ก.ก/ครัว/วัน

6) กล่องนม/กล่องบรรจุผลไม้ต่างๆ ค่าเฉลี่ย 0.05 ก.ก/ครัว/วัน

7) เศษโลหะต่างๆ ค่าเฉลี่ย 0.01 ก.ก/ครัว/วัน

โดยมีเป้าหมายในการบริหารจัดการขยะในชุมชน คือ เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจแก่เยาวชน และชุมชนคุณธรรมวัดขามใหญ่ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ด้านการลดปริมาณขยะ และการกำจัดขยะในชุมชนคุณธรรมแยกประเภทของขยะ และกำจัดขยะได้อย่างถูกต้อง ด้วยการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี ตระหนักถึงปัญหา และผลกระทบขยะต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยการปลูกฝังจิตสำนึกการทิ้งขยะให้ถูกประเภท ควรให้คำแนะนำถึงการกำจัดขยะที่ถูกต้อง และเพิ่มจำนวนของถังขยะในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน อาทิ การประดิษฐ์ของเล่นหรือของใช้ภายในครอบครัว เพื่อลดปริมาณขยะที่ต้องทิ้งต่อวัน พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ (Public Mind) ในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และให้ตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาคุณภาพชีวิตที่ดีต่อสภาพแวดล้อมร่วมกัน

บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน พระสงฆ์เปรียบเสมือนผู้นำทางจิตวิญญาณที่คอยขัดเกลาจิตใจคนเป็นอย่างดี พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์ศิลปและวัฒนธรรม รวมทั้งวิถีชีวิตของชาวพุทธศาสนิกชนสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันยาวนาน ด้วยเหตุนี้พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการทำสาธารณสงเคราะห์ คือ การดำเนินการด้านต่างๆ เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือการให้ความช่วยเหลือ ให้การสนับสนุน เพื่อเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับชุมชน เช่น ขุดสระน้ำคูคลอง ศาลาที่พักริมทาง ดูแลรักษาความสะอาดร่วมกันในที่สาธารณะ ส่วนการพัฒนาจิตใจพระสงฆ์เป็นผู้ชี้แนะแนวทางให้คนห่างไกลยาเสพติดอบายมุข และความเชื่อที่ผิดทางไสยศาสตร์ นอกจากนี้ยังแนะนำให้รู้จักการใช้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง การทำงาน และการเลือกคบคนในสังคม

การพัฒนาชุมชนในหน้าที่ของพระสงฆ์ ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการปกครอง คือ การปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ภายในวัดนั้นให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยกฎหมายอาญาและกฎหมายปกครอง บังคับ ระเบียบ และคำสั่งของมหาเถรสมาคม

2. ด้านการศึกษา คือ การเป็นธุระในการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลีแก่พระภิกษุสามเณรและมีทุนใช้จ่ายในคราวยามมีการเจ็บป่วยทุกท่าน

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือ การจัดการเรียนการศึกษาทั้งศาสนาศึกษา โรงเรียนการตั้งศูนย์เด็กเล็ก-ปริยัติสายสามัญ-การกุศล เพื่อให้การสงเคราะห์ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์

4. ด้านการเผยแผ่ คือ การแสดงเทศนา การปาฐกถา การบรรยาย หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ให้คนได้เกิดความเข้าใจในหลักคำสอน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ถูกต้อง

5. ด้านการสาธารณูปการ คือ บำรุงรักษาวัด จัดกิจการ และศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี มีการก่อสร้างอุโบสถ กุฏิ วิหาร ศาลาการเปรียญ เจดีย์ หอระฆัง มณฑปหอพระไตรปิฎก กำแพงวัด โรงธรรม โดยจัดให้อยู่ในบริเวณที่เหมาะสม

6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ คือ การจัดกิจกรรมทางสาธารณประโยชน์ได้จัดทำในปัจจุบัน สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ 1.การจัดห้องสมุดเพื่อประชาชนออนไลน์ 2. การจัดตั้งสมาคมช่วยเหลือคนยากจน ในคราวประสบภัยพิบัติ 3.การเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น เช่น การพัฒนาหมู่บ้านพัฒนาชุมชน การช่วยเหลือทางราชการ ในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด โรคระบาด 4. การเกื้อกูลสาธารณะสมบัติ การทำถนนหนทาง การสร้างฌาปนสถาน การสร้างศาลาพักรอน (พระมหากิตติ สุจิตโต, 2556 : 7)

พระสงฆ์ควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและรวมมือกับองค์กร (บวร) ให้มีแผนประจำปีในระยะยาว ในการให้การศึกษากับพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในทุกรูปแบบซึ่งเชื่อมโยงไปยังโรงเรียนต่างๆ เพื่อกำหนดให้มีความรับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อม การดำเนินงาน การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผล ในการปรับปรุงแก้ไข และการพัฒนาทุกกระบวนการจะต้องมีการกำหนดให้พุทธศาสนิกชนมีบทบาท ในการดำเนินงานทุกขั้นตอนและเปิดกว้างในทุกความคิดเห็น ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของการประชาสัมพันธ์ เครือข่ายพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ในภาคต่างๆ เครือข่ายพระสงฆ์ ซึ่งตรงนี้ฝ่ายวัดจะต้องเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดการปัญหาและสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นและสร้างแรงขับเคลื่อนในลักษณะเดียวกันซึ่งจะเห็นพลังของเครือข่ายต่างๆ ที่ต้องการเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

วิธีการพัฒนางานด้วยหลัก 3 R โดยพระสงฆ์

บทบาทของพระสงฆ์กับการจัดการขยะ ด้วยหลัก 3 R เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า สามารถช่วยลดปริมาณขยะให้น้อยลง ด้วยการลด การใช้ การนำกลับมาใช้ซ้ำ และการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ (Reduce Reuse and Recycle: 3 Rs) โดยเริ่มต้นที่การใช้ให้น้อยลง ลดการใช้วัสดุ ผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดขยะเพื่อลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้น (Reduce) การนำวัสดุผลิตภัณฑ์ที่ยังสามารถใช้งานได้ กลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำวัสดุผลิตภัณฑ์ที่ใช้งานแล้วมาแปรรูป เพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ หรือ รีไซเคิล (Recycle)

1) ลดการใช้ – Reduce (คิดก่อนใช้) ลดระดับการใช้ปัจจุบัน ควบคุมปริมาณการใช้ให้อยู่ในสัดส่วนที่พอเหมาะโดยลดการใช้ การบริโภคทรัพยากรที่มากเกินไปจนความจำเป็น เพราะการลดการบริโภคของเรา จะช่วยให้เรา ลดการสร้างขยะในที่ทำงานด้วยการแก้ไขเอกสารจากเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อลดการใช้กระดาษ การใช้อีเมลเพื่อลดการใช้กระดาษก่อนพิมพ์หรือถ่ายสำเนาพิมพ์ และทำสำเนาให้น้อยที่สุด และลดการสร้างขยะในชีวิตประจำวัน เช่น การใช้ถุงผ้า ตะกร้า เพื่อลดการใช้ถุงพลาสติก

2) นำกลับมาใช้ซ้ำ – Reuse (ให้คุ้มค่า) เป็นการใช้วัสดุให้คุ้มค่าที่สุดก่อนจะทิ้งไป เช่น การใช้กระดาษทั้งสองหน้า การนำบรรจุภัณฑ์มาใช้ซ้ำ เช่น การนำกล่องหรือถุงมาใช้ซ้ำ การนำสิ่งของมาดัดแปลงให้ใช้ประโยชน์ได้ใหม่ เช่น การนำถังหรือกะละมังที่แตกร้าวทำเป็นกระถางต้นไม้ นำขวดพลาสติกมาประดิษฐ์เป็นภาชนะใส่ปากกา ดินสอ เป็นต้น โดยการนำสิ่งของเครื่องใช้ บรรจุภัณฑ์หรือภาชนะที่สามารถใช้ซ้ำได้ ซึ่งช่วยลดการเกิดขยะแล้ว ยังช่วยลดปริมาณการตัดต้นไม้ได้เป็นจำนวนมาก เลือกใช้ถ่านไฟฉายแบบชาร์ตได้ ดัดแปลงของเหลือใช้ เพื่อใช้ประโยชน์เสื้อผ้าเก่านำไปบริจาค หรือถูพื้น และซ่อมแซมอุปกรณ์ต่างๆ

3) นำกลับมาใช้ใหม่ – Recycle (เอากลับมาใช้ใหม่) คัดแยกขยะแต่ละประเภทที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่หมุนเวียนได้อีกและสามารถนำกลับเข้าสู่กระบวนการผลิตของแต่ละประเภทได้ เช่น ขวดแก้ว กระดาษพลาสติก โลหะเลือกซื้อสินค้าที่นำกลับมารีไซเคิลได้หรือที่ผลิตจากวัสดุรีไซเคิลนำขยะอินทรีย์กลับมาใช้ประโยชน์ เช่น ทำปุ๋ยหมักสามารถลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นได้ในทุกๆ วัน ลดการสร้างมลพิษและยังสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ ช่วยลดปริมาณการใช้ทรัพยากร ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ด้วย (กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561 : 4)

หลักการจัดการขยะรีไซเคิลโดยพระสงฆ์

สมาชิกของแต่ละครอบครัวต่างหอบหิ้วตระกร้าความศรัทธาอัมมัญญอุตทมนในชุมชน พระสงฆ์และองค์กรหน่วยงานต่างสามารถนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ด้วยการทำเป็นระบบธนาคารขยะรีไซเคิล เป็นกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัสดุ แล้วนำเอาไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินสด หรือทำสมุด เพื่อบันทึกลงระบบธนาคารมีองค์กร บ้าน-วัด-โรงเรียน (บวร) เป็นตัวช่วยในการจัดบันทึกลงบนสมุดคู่มือฝากของสมาชิก ซึ่งสามารถฝากหรือถอนได้ในลักษณะเดียวกันกับธนาคาร ขยะจะถูกนำไปเก็บรวบรวมไว้ และจำหน่ายให้กับร้านค้าของเก่าต่อไป ธนาคารขยะมีส่วนช่วยลดปริมาณขยะในชุมชน และยังเป็นแหล่งส่งเสริมเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชน “ธนาคารขยะ” ทำให้รู้จักคุณค่าของขยะ นอกจากทำเป็นปุ๋ยแล้วยังสามารถแลกเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ ยังทำให้ได้เรียนรู้การออมผ่านธนาคารขยะในโรงเรียน-บ้าน-วัด (บวร) ซึ่งก่อให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้การจัดการแผนใหม่ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีโอกาสคิด มีความเป็นเจ้าของ และเรียนรู้ในหลายๆ ด้านไปพร้อมกับได้เรียนรู้ระบบการดำเนินงานธนาคาร การออมทรัพย์ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะ และการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตลอดจนได้เรียนรู้การทำธุรกิจขนาดย่อมๆ ได้ด้วยตนเอง

การบริหารจัดการขยะรีไซเคิล ซึ่งมีจุดเริ่มต้นเกิดจากการนำขยะมาสร้างรายได้เพิ่ม จากขยะภายใน บ้าน-วัด-โรงเรียน (บวร) คือ วิธีการเปลี่ยนแนวคิด แทนที่จะมองสิ่งเหล่านี้เป็นขยะไร้ค่าและโยนทิ้งลงถังขยะ หลังรับประทานอาหารแล้วลองหันมาเก็บคัดแยก โดยการเก็บแต่ละประเภทแยกออกจากกันให้เป็นสัดส่วน ขยะแบบไหนที่ใส่ถุงดำเพื่อรอขายต่อ ขยะแบบไหนจะฝังกลบ ขยะแบบไหนทำเป็นปุ๋ยหมัก มีการแยกประเภท ก่อนนำไปทำความสะอาด และจัดเก็บให้อยู่ในสภาพดีจะช่วยให้ขายได้ราคาดี ยังสามารถส่งต่อไปเข้าสู่กระบวนการรีไซเคิล ช่วยลดปริมาณขยะมูลฝอยภายในชุมชนได้ ทั้งทางตรงและทางอ้อมช่วยให้เห็นคุณค่าในการดำเนินชีวิตที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งคนส่วนใหญ่มักพันกับพิธีกรรมทางศาสนาและให้ความสำคัญกับสถาบันทางศาสนาในมุมมองเป็นศูนย์กลางในการพบปะแลกเปลี่ยนแนวความคิด ขบวนการเรียนรู้ต่างๆ การจัด

กิจกรรมบริจาคขยะรีไซเคิล ทำได้ดังนี้ วิธีดำเนินกิจกรรมชักชวนให้ชุมชนคัดแยก และรวบรวมเป็นปัจจัยในการบริจาค แทนการใช้เงินประสานให้ร้านรับซื้อของเก่าเข้ามารับซื้อ คำนวณมูลค่าเป็นจำนวนเงินเพื่อถวายให้วัดหรือนำขยะไปแลกไข่ เป็นต้น (กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561 : 11)

1. ระบบหมักทำปุ๋ย เป็นระบบที่ใช้การย่อยสลายสารอินทรีย์จากขยะโดยกระบวนการทางชีวภาพของจุลินทรีย์ให้แปรสภาพเป็นปุ๋ยที่มีธาตุอาหารให้สามารถนำไปใช้ปรับปรุงคุณภาพของดินได้และก่อกมลพิษให้แก่สิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ซึ่งกระบวนการหมักทำปุ๋ยสามารถแบ่งได้เป็น 2 กระบวนการ ดังนี้

1) การหมักทำปุ๋ยแบบใช้อากาศ (Aerobic Composting) เป็นกระบวนการสร้างสภาวะให้จุลินทรีย์ที่ใช้อากาศในการดำรงชีพเป็นตัวการในการย่อยสลายขยะให้เป็นปุ๋ย

2) การหมักทำปุ๋ยแบบไม่ใช้อากาศ (Anaerobic Composting) เป็นกระบวนการสร้างสภาวะให้จุลินทรีย์ที่ไม่ใช้อากาศเป็นตัวการให้เป็นการย่อยสลายสารอินทรีย์ให้แปรสภาพเป็นปุ๋ย

2. ระบบเตาเผา (Incineration) ด้วยการจำกัดขยะที่เป็นระบบเตาเผา จะมีอุณหภูมิความร้อนระหว่าง 850 – 1,200 องศาเซลเซียส เป็นการใช้อย่างหลักการเผาไหม้ (Combustion) ในการทำลายหรือเปลี่ยนแปลงขยะที่อยู่ในรูปของแข็งให้กลายเป็นก๊าซ และสุดท้าย คือ พลังงานความร้อนที่เกิดจากการเผาไหม้ขยะซึ่งสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ เช่น การผลิตน้ำร้อน ไอน้ำ พลังงานไฟฟ้า ในการเผาอาจก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ ดังนั้น ควรมีระบบควบคุมการปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมให้อยู่ในมาตรฐานที่ใช้ในการเผาขยะชุมชนจึงขึ้นอยู่กับวิธีการ และอุณหภูมิในการเผา

3. ระบบฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary Landfill) เป็นการกำจัดขยะแบบฝังกลบในหลุมหรือการเตรียมพื้นที่ไว้กำจัดขยะเกือบทุกชนิด บางแห่งฝังถาวร แต่บางแห่งฝังเก็บรักษาไว้ชั่วคราวหรือรวบรวมขยะก่อนนำส่งไปเข้าขบวนการอื่น หรือเพื่อนำกลับมาใช้ ผลจากการย่อยสลายสารอินทรีย์ในสภาวะไร้อากาศ ประกอบด้วย ก๊าซมีเทน คาร์บอนมอนนอกไซด์ ซึ่งสามารถรวบรวมไปใช้ประโยชน์เป็นพลังงานทดแทนได้ (กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561 : 14-15)

หลักการพัฒนาด้านแนวทางพระพุทธศาสนา

การพัฒนาสังคมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง ในขณะเดียวกันได้เริ่มให้ความสนใจต่อการพัฒนาสังคมนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม เรื่องขยะรีไซเคิลให้ศึกษามีองค์ความรู้ควรมีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายการพัฒนาสังคม ความสำคัญของการพัฒนาสังคมเป้าหมาย และแนวทางการพัฒนาสังคม ระบบการพัฒนาสังคมตลอดจนทฤษฎีการพัฒนาสังคมอย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถเข้าใจและนำไปวิเคราะห์กับปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างถูกต้องด้วยการพัฒนาสังคม 4 หมายถึง การทำให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเดียวกัน เกิดประโยชน์ส่วนบุคคล ส่วนรวมอย่างเสมอภาค และเกิดความยุติธรรมที่จะได้อยู่ร่วมความสัมพันธ์เป็นสังคมที่มีความผูกพันมั่นคงถาวรตลอดไป นิติทางสังคมศาสตร์ อธิบายว่า การพัฒนาสังคม หมายถึง การปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เพื่อให้ปลอดจากความยากจน ความไม่รู้ ความเจ็บไข้ได้ป่วย และความหวาดหวั่น ตลอดจนมุ่งที่จะให้ประชาชนตระหนักถึงศักยภาพศักดิ์ศรี และความพึงพอใจในชีวิต

ของตนด้วย หรือกล่าวอีกในหนึ่งได้ว่า การพัฒนาสังคม ได้แก่ การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีอิสระภาพ

เป้าหมายของการพัฒนาสังคม

เป้าหมายของการพัฒนาสังคม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1) ความสุข คือ มีความสุขทางกาย ความสะดวกสบาย ร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคเบียดเบียน และความสุขทางใจ ความปลอดโปร่งโล่งใจ ไม่มีทุกข์มีความร่าเริงแจ่มใส สงบเยือกเย็น เป็นต้น

2) คนพัฒนา คือ คนมีคุณภาพ และคุณธรรม ประกอบไปด้วย

(1) คนมีคุณภาพ คือ คนที่มีความรู้ความสามารถ ความชำนาญในวิชาชีพสามารถดูแลตนเอง ครอบครัว ชุมชนให้มีสุขภาพดี ทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นต้น

(2) คนมีคุณธรรม คือ คนดี คิดดี และประพฤติดี ไม่เบียดเบียน มีความเมตตากรุณา เป็นผู้ใฝ่รู้อยู่เสมอ รู้จักเสียสละ และมีศีลธรรม เพื่อเกิดความสมดุลของสิ่งแวดล้อม คือ การรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ ให้มีความหลากหลายในชีวิต และไม่ทำให้ส่วนหนึ่งส่วนใดของธรรมชาติเสียหายกลายเป็นพิษ เป็นการสื่อถึงคนเรายุคปัจจุบันและคนรุ่นต่อไปในอนาคตท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ควบคู่กันศาสนาที่มีหลักธรรมคำสอนให้ก่อเกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจ

ก. ด้านพัฒนาคนให้มีปัญญา คนเรามิองค์ประกอบอยู่หลายประการในส่วนสำคัญที่สุดถือว่าเป็นคุณสมบัติพิเศษสุด คือ ปัญญาที่ต้องพัฒนาให้รู้เท่าทัน การพัฒนาปัญญาเป็นการเพิ่มพูนความรู้ที่ทำให้เกิดสติปัญญาส่งผลต่อการดำเนินชีวิตคนเราให้อยู่รอดในทุกสถานการณ์ ถือว่าเป็นจุดสูงสุด คือ การเข้าถึงพุทธิภาวะมองโลกเห็นธรรม” การมองโลกตามหลักพุทธปรัชญา เป็นการมองโลกตามแนวทางของปัญญา รู้จักคิด รู้จักพิจารณาว่าในโลกนี้ล้วนเป็นอนิจจัง เป็นคู่มือในการดำเนินใช้ชีวิต เพื่อพัฒนาตนให้เจริญในทางโลกและในทางธรรม

ข. ด้านสังขธรรมเพื่อชีวิต คนจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ธรรมชาตินี้เป็นวิถีชีวิตเป็นกระบวนการของชีวิต คือ พฤติกรรมสัมพันธ์จิตและปัญญา 3 เพราะปัญญาจะพัฒนาขึ้นมาแบบไร้จุดหมายไม่ได้จะต้องอิงอาศัยกันและกัน พฤติกรรมมีฐานอยู่ที่จิตใจ-จิตใจเป็นฐาน-ก่อให้เกิดปัญญา เมื่อจิตใจมั่นคงปัญญาย่อมข้ามพ้นมายาคติให้รู้แจ้งในสังขธรรม สังขธรรมชีวิต หมายถึง ชีวิตควรทำความเข้าใจว่า ชีวิตคือความเกิดที่สุดของชีวิตคือความตาย ในระหว่างความเกิดกับความตาย เวลาที่มีชีวิตอยู่ประมาณในการใช้ชีวิตมีเวลาเหลือไม่เท่ากัน บางคนมีเวลามาก บางคนมีเวลาน้อย เวลาที่มีชีวิตอยู่นี้ เรียกว่า อายุ หมายถึง เวลาที่จะมีชีวิตอยู่บนโลก

ค. ด้านการเป็นตัวอย่างที่ดี ถือว่าเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนดี ตามที่เห็นปรากฏในหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ หมายถึง ผู้ใดมีธรรมได้ชื่อว่าเป็นคนดีที่พระพุทธศาสนายกย่อง ไม่มมกมาย ฉลาดมีเหตุผลรู้จักใช้ความคิด วางตัวได้ดี และมีมนุษยสัมพันธ์เหมาะสม ทั้ง 7 ประการดังนี้

- | | |
|--------------|---------------|
| 1. ธัมมัญญตา | การรู้จักเหตุ |
| 2. อตถัญญตา | การรู้จักผล |
| 3. อัตตัญญตา | การรู้จักตน |

- | | |
|----------------|--|
| 4. มัตตัญญูตา | การรู้จักประมาณ |
| 5. กาลัญญูตา | การรู้จักกาล |
| 6. ปริสัจญูตา | การรู้จักชุมชน |
| 7. บุคคลัญญูตา | การรู้จักบุคคล (ที.ปา.(ไทย) 11/6211-6219 /255) |

สัปปุริสธรรมทั้ง 7 ประการนี้ สรุปเป็นคำจำกัดความเพื่อให้สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้ง่ายดังต่อไปนี้ คือ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล เป็นกุศลธรรมทำให้บุคคลเป็นคนดี โดยไม่ขึ้นอยู่กับเพศชาติกำเนิด ฐานะวรรณะ ฐานะการศึกษาสูง บุคคลใดน้อมนำไปฝึกฝนจนชำนาญแล้ว สัตบุรุษ ในที่นี้หมายถึง คนดีที่รักความสงบสุข รักสันติภาพ เป็นคนที่มีความประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ ที่มีความประพฤติชอบ คือมีพฤติกรรมถูกต้องตามทำนองคลองธรรมหรือเรียบร้อยดีไม่มีโทษ เป็นผู้มั่งคั่งสละสลวยจากบาปอกุศลธรรม ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนเมื่ออยู่ในท้องถิ่นที่มีสัตบุรุษหรือคนดีแล้ว ก็ควรต้องหมั่นเข้าไปคบหาสมาคมกับสัตบุรุษนั้น ได้แก่ การเข้าไปสนทนาโต้ถาม มอบตัวเป็นศิษย์ รับฟังโอวาทของสัตบุรุษ เพราะสัตบุรุษย่อมแนะนำสิ่งที่ดีควรแนะนำ ให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ ให้รู้จักเว้นชั่วประพฤติดีสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์กระทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์

ในโลกของความจริงทุกคนล้วนแล้วแต่เป็นปุถุชนคนธรรมดาจึงมีความอยากได้ใคร่ด้อยากเป็นในสิ่งที่ตนเองต้องการ และไม่ยอมมีไม่ยอมเป็นในสิ่งที่ตนเองไม่ต้องการแผนการดำเนินชีวิตในวิถีชีวิตที่เจริญก้าวหน้าได้นั้นมีหลักธรรมแห่งความเจริญในชีวิต คือ จักร 4 ข้อ ดังต่อไปนี้

- | | |
|--------------------|--|
| 1. ปฏิรูปเทสวาสะ | การเลือกถิ่นที่อยู่เหมาะสม |
| 2. สัปปุริสุปัสสยะ | การคบหาคนดี |
| 3. อตตสัมมาปณิธิ | การตั้งตนไว้ถูกวิธี |
| 4. ปุพเพกตปุญญตา | การมีทุนเตรียมไว้แล้ว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), |

2546)

จักร 4 ความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับข้อแรกเป็นเหตุให้เกิดข้อหลังๆ กล่าวคือ การอยู่ในประเทศอันสมควร ได้แก่ ท้องถิ่นที่มีสัตบุรุษเป็นให้คบกับท่าน การคบกับสัตบุรุษเป็นเหตุให้ได้ฟังได้ศึกษาได้รู้จักบาปบุญและละบาปบำเพ็ญบุญเป็นการตั้งตนไว้ชอบซึ่งจะได้รับความสุขอันเป็นผลของบุญในกาลต่อมา ได้ชื่อว่าเป็นผู้ได้ทำบุญไว้แล้วในกาลก่อนหลักการทำงานที่จะสำเร็จจะต้องมุ่งมั่นคุณธรรมมีหลักอิทธิบาท 4 ดังนี้

- | | |
|------------|--|
| 1. ฉันทะ | การมีใจรัก |
| 2. วิริยะ | การมีความเพียร |
| 3. จิตตะ | การมีจิตใจที่มุ่งมั่น |
| 4. วิมังสา | การมั่นพิจารณาให้รอบคอบเมื่อชีวิตต้องการความรู้จึงต้องแสวงหาด้วย |

การศึกษา (ที.ปา.(ไทย) 11/231/233)

จะเห็นได้ว่า หลักธรรมที่ใช้ในการทำงาน เป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้ตัวด้วยการนำอิทธิบาท 4 มาปรับใช้ในการทำงาน รักรงานที่ทำ ขยันทำงาน รับผิดชอบงาน และรู้จักไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน ซึ่งเป็นหนทางแห่งความสำเร็จ

ทุกคนบนโลกนี้ ล้วนแต่เป็นคนที่สำคัญรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รวมทั้งด้านปัจจัย 4 ไม่ว่าจะเป็นอาหารที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค เหมือนดังคำว่า "ธรรมะ คือ ธรรมชาติ ธรรมดา หากเกิดปัญหาจะทำจิตใจรู้สึกทำทนายกับปัญหานั้น เห็นปัญหาแล้วกระโดดเข้าไปเป็นการทำทนายสติปัญญา อย่างกลัวปัญหาและละลายปัญหาจากเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย การพัฒนาต้องสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้น สังคมลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีก็ไม่เหมือนกัน ภูมิสังคม นิสัยใจคอ โดยจะไปบังคับให้คิดอย่างอื่นไม่ได้ ควรให้คำแนะนำช่วยเหลือให้เกิดประโยชน์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ แต่เน้นที่ความอ่อนน้อมถ่อมในการพัฒนา ใช้หลักการแก้ไขปัญหาด้วยธรรมชาติ เรียบง่ายและประหยัด สามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่น และประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้น เข้ามาแก้ไขปัญหาดโดยไม่ต้องลงทุนสูง หรือใช้เทคโนโลยีที่ยู่งยาก

โดยสรุปได้ดังนี้ การมีแนวคิดมาจากธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมซึ่งจะต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม โดยจะต้องมีผู้นำกลุ่มและมีแนวทางหรือวิธีการควบคุมดูแลกันภายในกลุ่มเพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อย ซึ่งอาจเรียกว่าผู้บริหารและการบริหาร ตามลำดับ การพัฒนาคน การพัฒนาองค์กรหรือหน่วยงานให้มีแนวคิดไปในทางเดียวไม่ว่าจะเป็นบ้าน วัด โรงเรียน รวมทั้งการรู้จักช่วยกันรักษาสีงแวดล้อมวัด ขามใหญ่ ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี (บวร) การพัฒนาขยะรีไซเคิลแบบยั่งยืนจะมีความแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์แห่งการบริหารจัดการขยะ การอุปโภคบริโภคที่เกิดขึ้นในครัวเรือนด้วยการดำเนินการแก้ปัญหาโดยคำนึงถึงหลักสุขภาพิบาล เพื่อนำไปใช้ปฏิบัติด้วยการพัฒนาต้องมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนประจำวันของคนในชุมชน ให้มีความรับผิดชอบในการดำเนินงาน วัตถุประสงค์ที่เข้ามาต้องกระจายออกไปให้ได้อย่างทำงานแบบ ไม่รับผิดชอบจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณค่าประโยชน์ใช้สอยร่วมกันเหลือใช้วิธีในการกำจัดขยะที่มีความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ส่วนด้านการพัฒนาคนให้มีปัญญา คนเรามืออึ่งประกอบอยู่หลายประการในส่วนสำคัญที่สุดถือว่าเป็นคุณสมบัติพิเศษสุด คือ ปัญญาที่ต้องพัฒนาให้รู้เท่าทัน การพัฒนาปัญญา การเข้าถึงพุทธภาวะด้าน สัจธรรมเพื่อชีวิตเมื่อคนเราได้ศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติของวิถีชีวิตอันเป็นกระบวนการของชีวิตที่มีลักษณะความสัมพันธ์ทางจิตและปัญญาจะพัฒนา ด้วยทุกอย่างต้องอิงอาศัยกันและกัน พฤติกรรมมีฐาน อยู่ທີ່จิตใจ จิตใจเป็นฐานก่อให้เกิดปัญญา เมื่อจิตใจมั่นคงปัญญาย่อมเกิดมีเพื่อข้ามพ้นมายาคติเห็นแจ้งในสัจธรรม ด้านคนเป็นตัวอย่างที่ดีถือว่าเป็นบุคคลมีคุณสมบัติของคนดี ภาษาพระว่าสัปปุริสธรรม 7 ด้านคนไปถึงเส้นชัย ในวิถีชีวิตที่เจริญก้าวหน้าได้นั้นมีหลักธรรมแห่งความเจริญในชีวิต คือ จักร 4 เส้นทางของความสำเร็จด้วยหลักอิทธิบาท 4

สรุป

สุริยสูตรในฉบับภาษาแมนจูเกิดขึ้นจากการส่งเสริมของพระเจ้าจักรพรรดิเฉียนหลงแห่งจักรวรรดิต้าชิง พระสูตรถูกแปลขึ้นในสถานการณ์พิเศษคือในปีที่แผ่นดินต้าชิงเกิดสุริยุปราคาถึง 2 ครั้ง ด้วยคนในสมัย

ดังกล่าวยังมีความเชื่อเรื่องโชคลางที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ธรรมชาติโดยเฉพาะเทพะวัตถุนท้องฟ้า ทำให้เกิดทัศนคติในทางลบที่มีต่อเหตุการณ์สุริยุปราคา จักรพรรดิเฉียนหลงมีความศรัทธาและสนพระทัยในพระพุทธศาสนาแบบวัชรยาน ทรงสนับสนุนพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบต ด้วยสาเหตุนี้ จักรพรรดิจึงร่วมมือกับองค์ลามะผู้เป็นเถระกระทำการแปลสุริยสูตรจากอักษรทิเบตเป็นอักษรแมนจู โดยสันนิษฐานว่าน่าจะมิว่าดอุปสรรคเพื่อให้เกิดการสาธยายมนต์ขึ้นขึ้นเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจและเป่าปัดเภทภัยที่เกิดจากสุริยคราส ลักษณะการสาธยายมนต์ในแบบมหายานจะเรียกว่า ธาณิ ซึ่งเปรียบเหมือนการสาธยายมนต์ของเถรวาท แต่ของเถรวาทจะนิยมสาธยายพระปริตร และเมื่อนำสุริยสูตรมาเปรียบเทียบกับฉบับบาลีแปลไทยก็พบว่าไม่ต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญ มีการใช้คำทับศัพท์ภาษาสันสกฤตปะปนกับคำภาษาแมนจูด้วย ส่วนตัวละครและการดำเนินเรื่องเหมือนกันทุกประการ ที่เป็นดังนั้นก็เพราะว่า สุริยสูตรฉบับอักษรแมนจูกับฉบับบาลีแปลไทยมาจากคัมภีร์ฝ่ายเถรวาทเช่นเดียวกัน แต่ของฉบับแมนจูรับต่อมาจากวัชรยานของทิเบตซึ่งใช้ภาษาสันสกฤตในการบันทึกคัมภีร์ ทำให้มีชื่อเฉพาะที่ใช้ภาษาสันสกฤตทับศัพท์ปนกับการใช้ภาษาแมนจูท้องถิ่นในพระสูตร

เอกสารอ้างอิง (References)

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กรมควบคุมมลพิษกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2561). คู่มือปฏิบัติการ 3 ใช้ (3R) เพื่อจัดการขยะชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. บริษัท ฮีธ จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ 12 พ.ศ. 2546
- พระมหากิตติ สุจิตโต (สรอยมาลา). (2556). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในทัศนะของประชาชนในเขตอำเภอแม่ขาม จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- สัญญา สัญญาพิวัฒน์. (2546). สังคมวัฒนธรรมพุทธ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์.
- สำนักอนามัยและสิ่งแวดล้อม. (2562). คู่มือการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในวัด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด.
- พทยา สายหู. (2544). ปัจจัยที่กำหนดลักษณะที่อยู่อาศัย: บริบททางสังคม ในบัณฑิตจุลาลัย. (บรรณาธิการ). บ้านไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิริยุตม์ วรรณพฤษ. (2555). การปรับปรุงนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทย. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.สาขาการ จัดการสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2555.
- ดิน ปรัชญพทุทธิ. (2555). จากอีสานสู่ตำนานนักรัฐศาสตร์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์ อินทภาษ จำกัด.

ดร.อนุวัต กระสังข์ และคณะ. (2558). การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการ
ของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (2015): ปีที่ 4
ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2558).